

כא

תשובות הרמב"ם

ואח"כ מדמנה לו בית אחרת יבדק פעם אחרת ואפילו מאה פעמים (*):

ובהב משה

קב

שאלה וחוריו הדרכו ראובן אשר הוא ממונה לרבים לשחיטה ולבדיקה והחזיק לרבים שהוא גונב בשר מבית המטבחים ומכחולות וזה העידו עליו שש בו ולול בשחיטה ובבדיקה ויגדלו ואחר כך מצאו בידו בפרהסיא אשר גנב ויגדלו לזה ערעור וקלקול וחלול השם אם איש אשה אלה לו יהיה עוד ממונה לרבים אם לא: יוריו הדרכו ויבא שכת"ה:

תשובה אין מעשים הללו ראויים למי שיקרא חורת משה רבינו ע"ה ויחוס על כבוד קומו לגנוב ולמוכרה לרבים אם יכופר העון הזה ואפילו עשה תשובה גמורה כי אין לך חילול ה' גדול מזה ולכן לא ישחוט ברבים ואם ירצה לשחוט בבית שום יחיד הרשות בידו:

ובהב משה

אני החוחס הגני הגני מסכים הולך על מה שנכתב והדן דין אמת:

יצחק בר' ששון ג"ע

קי

שאלה וחוריו בני ששט עוף ומוא' אחד מאבריו הפנימיים ששחנה מראיתו והוא היה בריא קודם שחיטה ומעולם לא ידע אם נפל על האור או נפל עליו אם כי אם מצאו כך יוריו אדונו אם יוכל לאכלו אם לא ושכרו כפול מאה ה':

תשובה אם ירחק אותו האבר המשוה מראיתו ויחזור למראיתו העצמי ואפילו אחר ביטול בשר ואם לאו הרי חוקתו שנפל לאור ואסור כמו שאמרו רז"ל:

ובהב משה

קיא

שאלה וחוריו אדונו בין אשר בשעת דריכתו בגת מצאו בו חולעים אם יכולין לשחוטו או לאו ואם שחה שום אדם ממנו חייב מפני שום דבר או לא ואם בשעת הדריכה נריך לנקות את העגבים עד שלא ישאר חולעים או לא: ושלום הדרכו יגדל:

תשובה לריד להוציא ממנו החולעים מפני הספק וכמה מבני עמינו ש"ל מניחין העגבים במים כדי שיחפרדו החולעים: ואם לא עשה שום דבר מזה ודרך העגבים כמות שכן מותר לשחוט היין לנחמילה

(* עיין במ"ה חנוכה פ"ה ה' ד')

קו

שאלה וחוריו מוריו ורבינו ראובן ושמעון [שה' להם] בית בשותפות אמנם לא חלקו ביניהם אלא שנה אחת דר ראובן בבית העליונה והבחים אחרים משכיר אותם ושנה אחת דר שמעון בבית העליונה וישכיר השאר וכן על זה הדרך ויהי היום עם לקח ראובן הבית לדור בה השכיר שנה הבחים לגוים ושמעון טוען כי לא זו הדרך ושאין ראובן ראוי להשכיר לגוים מפני כי מפסידים הבית: וזה עוד כי חיל השכירות ועוד כמה דברים העל כל אלה אמר לו בא וגדור ביחד או אדור אני ואפרע חלקך כי אין רצוני להפסיד חלרי בהבאה גוים שידורו בו: יוריו מוריו הדין בזה ואם ראובן חייב בפסידה אשר היתה בזה או לא והיה שכרו כפול מאה ה' מן השמים:

תשובה יכול מונעו שלא יביא גוים ואם לא יקשיב חייב נדוי: אמנם בפסידה אשר היתה אינו חייב ודיו בשכירות כדין המכר אשר יאמר לו גור או אגור ונמו כן בשכירות דאומר לו או שכור ממני או אשכור ממך:

ובהב משה

קז

שאלה וחוריו רבינו בליש יש לו שטר חוב כחוב בלשון ערבי ובכתב גוים ומת האיש והיה אחריו בן והוא היורש ומיתת האיש היה קודם השחיטה ואחר עבוד השחיטה בא בעל השטר לחבוע שטרו ולא בן האיש הנפטר פחד שמא יחבעו בדיני גוים. ולכן קרע אותו השטר וכתב שטר מחדש על חא' דנא ועדיו בחותמיו זכין לו: יוריו מוריו אם שטר זה יקויים או לאו וגם כי עבר שנת השחיטה:

תשובה הדין אמת ויפה עשה במעשה זה והעיקר אכללו טוענין ליושר ולזה יורש גובה חובו שלא בפרחבול דלמריק פרחבול היה למורישו ונאבד:

ובהב משה

קח

שאלה וחוריו בני שהדליק נר חנוכה ובידו ואח"כ מדמנה לו אחרת או שראה אחרת אם לריך לחזור ולנרדק על הדלקתה או ראיתה או לא:

תשובה דבר זו חלוי כנומה המבדק כמו בשאר ברכות אם היתה כנומה להוציא בברכה זו בחיס אחרים ברכה אחת ללן ואם בידך והדליק

תשובות הרמב"ם

שחקים בפירות אגמים ולחם וכיוצא אם מותר זה בשבועה וימים טובים או לא יורינו הדרתו וסברו כפול :

תשובה ודאי כי טלטול האבנים אסור הוא אמנם לשחוק בפירות מותר וכן בדברים אשר יותר טלטלן בשבת ואין זה משחק בקבוצה : וכתב משה

קבו

שאלה וחורינו באיש אשר הלך לארץ מרחקים והניח אשמו ובניו וקודם לכתו אמר לאשמו לאי מעשה ידיך במוצאיך וגם יש לה שכירות בית אחר ואמר לה חיי מכלכלת עמך ובניך מן השכירות הזה ומן הידוע שהשכירות לבעל ואחר שחזר לביתו הוציאה עליו שט"ח שלוחה ממון לפרנסתה אם לריבך לחם חשבון מן השכירות ואם חכפור שלא לקחה אם יכול להשביעה על זה ועל מה שלוחה לדרך מזונות ואם יכולה לטעון שהשכירות שלה יורינו רבינו הר"ן בזה ויבא שכתב :

תשובה לריבך לחם חשבון על השכירות והוא לבעל ואם טוענת שהשכירות לא הספיקה לה שהורכבה למזונות וכסות עד שהורכב ללוות אין להיבדל כי אם חרס סהם לפי שאין הבעל יכול לטעון טענת ודאי בזה :

וכתב משה

קבו

שאלה וחורינו אדונו משה רבינו שיח"ל האשה שהיא תחת בעלה וממאנת לטבול לנדחה משום מה יולאה מורדת מיקריא או עוברת דת שהרי היא בפירוש אומרת לו איני יכולה לטבול ונלכתי לשאול דבר זה מפני שנוחבין בבאן בכחובות וקבלה עליה פלונית לטבול כל עת שחלטרך לנדחה ואם חסרב חלא בלא כחובה דין החורה ודעת חלמידך מטה שמשום מורדת יולאה דהא חרי' רביע עליה דמילתא ולא מקריא עוברת על דת אלא אם כן שמשו מה כדקא מפרש לה בדוכתא יורנו רבינו בזה : וגם משפט מלמדי חינוקות שמיחין מלאכת שמי' והולכין להעיד עדות אף בכספים לא בחנם האין מלאכתם רמיה' וגם עדותן אינו יודע מה היא שהרי משנה שליח' הוא בבכורות הנוטל שכרו לדון דינו בטלים להעיד עדותו בטל' ואף על פי דאי' דמפרשי ליה ומוקמי לה כשה' יודע לו עדי' ואיכא דדחיק ומעיל גמלא בקופא דמחטא ואמר שבר בטלה היא דשקלי ואק לא סבורא לן : שבודאי כל מלמד חינוקות

לאין אסור אלא במתן טעם יודע כי בין מעולם לא ימלא טעם חולעים ולזה מותר לשחוקו :

וכתב משה בר' מימון זצ"ל

קיב

שאלה וחורינו באיש אשר הוא קרוב לארבעים שנה ולא נמח בזקנו אפי' שער אחת כי פניו דומין כפני נער בן עשר שנים אם יוכל להיות שליח לבור או לא חורינו הדרת אדונו ואסור כפול :

תשובה נביט לנמיחת השער למי שאפשר לו זה אבל זה המכר יח' דינו כדון סרים חמה או מי שארעו חולי שהשיר שערו לפי שאין כוונתם בדיון זה מליאות השער והעדרו אבל הכוונה החמיקות גדלותו ואפי' הבחור שהביא שתי שערות לא יחמנה ש"ך עד חושל גדלותו יותר ויגיע לגדר האקן כמו שהחמו ז"ל ולמכור בנכסי אביו עד שיה' בן כ' ואם היחה כוונתם בדיון זה מליאות השער והעדרו היו דיון ואומרים מי שאין לו זקן ואז הי' הדין כולל. ועדק יותר כמו שאמרו מי שלא ראה מאורות כל ימיו וכיוצא בזה והכלל שומרו למתו ש"ך מבלי שום מדוד ופקוקו * :

משה

קיב

שאלה וחורינו אדונו בקהל גדול יסחירם האל בסחר כפיו אשר היה מנהגם מימות עולם ומשנים קדמוניות לומר בליל שבת אחר שיאמרו מזמור שיר ליוס השבת ויכלו וינמלאו שם תלמידי חכמים ואמרו כי אין ראוי לומר ויכלו ואומרים הקהל יש"ו מנהג אבותינו אין אנו מבטלים יאמר נא אדונו משה אשר בעינו יופשט כל הדבר הקשה ופני משה כפני חמה אחקפהא דבי שמי וידו על העליונה בהני כבשי דרחמנא רעייל מהימנא : אם ישנו הקהל ממנהגם אם לא :

תשובה ישארו במנהגם ולא יבטלו מנהג אבותיהם אך בואת שיאמרו ואזו אחר העמידה קודם גמר ערבית :

וכתב משה

קיד

שאלה וחורינו הדרתו הקדושה במה שמחזברים במה בני אדם בשבועות ובימים טובים ומשחקים באבנים עגולים ומי שמרית שוה כוס אחד של יין ממה שמביאים כדי לשחוק יוש אחרים שהם

(*) כעמק מס' מעשה דקא :

נב

תשובות הרמב"ם

באופן זה דהיינו ליקח ממנום ולישא וליתן בו אם ירווחו יהיה להם החלק ואם יפסידו הם לא יפסידו שום דבר והוא יפסיד ואין זה רבית של תורה והוא קרוב לשכר ורחוק להפסד ואין ממון זה מונח כמו לאו ברוך. ואמנם על מה ששאלתם על החמור אם יש חילוק בין חילוק ביניהם וחמור של חרם או של בנין הכל שזה ויטמא מאויר דוקא לא בנעימה מנבז ואם חרמו בפירושו פ"א דמסכת כלים או בחבורו הגדול יפורש לכם זה. ועל ערלה מותרין בלי ספק ומה שאתם חמור שהסיקוהו בקליפי ערלה מפני שהוא קשור עם הפרי והגרעינין אסורין כמו שאתם חמור פרו לרבות את כלם וכך מפורש בחמור כהנים ובפרק ראשון דערלה וכאשר זכרנו בחבורו ופירשו מהו האסור ומה הוא המותר אמנם על העצם לא עלה במחשבה מעולם:

ובתב משה

ק"ח

שאלה וחורינו בראובן מה וחל"ש והניח אשמו וזקוקה ליבם ולא עברו ימים מועטים ונשמע במיתת היבם באופן אשר יכולה להנשא לשוק והאילה היבמה כתובתה לגבות מה שמונה אליה והלכה אל יורשי. המח לגבות מהם והם טענו כי הכתובה ממון ואינם פורעין אלא בעדים כשרים שיעידו במיתת היבם תורינו הדרחו הקדושה הדין בזה. ויבא שמה"ס:

תשובה בעדמה אשר הותרה לישא בו חטול כתובתה ובהול' לבית דין אומרת באופן אשר חתורינו לישא חתנו לי כתובתי וחשבע וחטול מן היורשים ואינה ריכנה ראה ברורה:

ובתב משה

ק"ט

שאלה וחורינו מורינו בב"ד כתב ממון של יחומים מלה זקופה על בר ישראל וכחב עליו שטר שיתן ליחומים בכל זמן אשר עשו ביניהם מתנה ליחומים ועכב הממון אלא הרבה אם זה הוא אבק רבית או רבית קטנה ואם מותר זה בממון יחומים או לא. ואם זה רבית קטנה אם יוצילו מן היחומים או לא. ושכר כפול:

תשובה זה הוא רבית קטנה מה הוא ב"ד טועה. אמנם אין מוציאין מן היחומים אלא לזקקין הממון ומביאין את בעל השטר אשר נתן ממון זה ליחומים ואומרים לו זה הממון שלך הוא שריך להחזיר לך ואם חתכו רוח חמלי נמנה עליו ויקסכו ויחמי דאכלי דלאו ריכנה:

ובתב משה

דשביקי מלאכת' שבידן ואולי ומסדי מכוור הדבר בעיני' שאלנו פי אדוננו להסיר המכשולות מלפנינו:

תשובה הדבר ברור שאסור ליקח שכר על עמלה של עדות. אבל סופר שהוא עד שלוקח השכר על כתיבת השטר נטול שכר לא על העדות ואלו מלמדי חינוקות שצאלו הימים כמה בטלות מבטלין מלאכתן בכל יום בדברים בטלים וחמדי קם עוברים והולכי שגא יבטלו מלאכתן אלא להעיד בלבד בחסם. ומה שאתם על דין האשה ודאי שהעוברת על דת היא שהטעית את בעלה ושמתו נדה והוא אינו יודע. וכן אשה שאומרת לבעל' איני טובלת והרי אני לבינד והיא אינה נמנעת מלשמש מעתה גם זו הארורה עוברת על דת כמוהו ושייכה עברו על דת משה. אבל אם אמרה איני טובלת כדי שלא חששתי ונמנעה מן הטבילה מפני דבר זה ודאי שהיא מורדת לא עובר' על דת. ואלו הנשים שכותבין להן חתני זה בכחכותן אינן נמנעות מן הטבילה דרך מרד אלא דרך מינות ואין רוצה לער עמלן בטבילה במים קרים אלא רוחליות עמלן במרחץ וחובעות בעליהן בפיהן. וכח' פעמים שאלו אחי אלו שמשכימות עם בעליהן שלא יטבילו כמה שים וכשחבוב קטנ' ביניהן ויראה לגרש' יאמר לה השבעי לי שטבל' לנדחק והיא אומרת אתה הרשיתי לשמך בלא טבילה. ישאלו הדייני' על דין זה שגא לפניהם בזמן זה את הבעל אם הודה הוא מחרימין אותו וקוים' אותו כמו הכתובה לא שחטול זאת הוזה כתובה דלאו עכברא גנב אלא חורא גנב. ואם יכפור ויחמ' שקר טוענת מחרימין סחם בפניו על מי שבעל טבילה מדעתו ועונה אמן ואח"כ תאל היא בלא כתובה: (*)

ובתב משה ב"ר מימון זצ"ל

ק"י

שאלה וחורינו אדוננו כמה שאמרנו בממון היחומים שריך ליחום קרוב לשכר ורחוק להפסד ואנחנו לא נדע איך יהיה ענין זה אם אין בו איסור רבית או אין חילוק. ואף גם זאת יורינו מורה דרך הדין בחמור זכירים אם הוא חמור של חרם או חמור של בנין. ומה הוא הדין בעל ערלה אם מותרין בהנאה או לאו יורינו רבינו כאשר הורוהו מן השמים ושכרו כפול:

תשובה ממון של יחומים אסור בהם רבית של תורה אבל רבית של דביהם מותר וזה נרא' לי שומח ליחום ברבית שהוא מדבריה' יש מי שטעה

(*) נעמק מאגרת הרמב"ם:

תשובות הרמב"ם

קד

שאלה וחוריו הדרת יקרת תפארת כבוד גדולת קדושת מוריו ורבינו משה הרב הגדול בישראל אור העולם ופלאו ממזרח שמש עד מבואו יהי שמו לעולם במלכות אלהי עולם. אם דין שמטה נזקת בזמן הזה או לא כי ראוי ראוי נהגים בזה כמה בחי דיון וכמה מהם לא שחו לב על זה. חוריו הדרתו הדיון בזה אם טהרה והחובות יחבטלו בזה שנת השמטה או לא ויהי שכרו כפול:

תשובה יש דין שמטה בזמן הזה וכל דיון שאינו דן כך אינו ירא שמים וגו' את העניים:

וכתב משה

קכא

שאלה וחוריו איש יהודי היה חייב לאשה אחת סך [מה] ונתן בידה משכון ויהי לימים ותנשא האשה ונתן לבעלה בכלל המדונייה אשר הכניסה לו זה המשכון וזה היה קודם השמטה והוא ידע כי משכון זה היה מונח על סך מה ולא עברו ימים ותחת האשה קודם השמטה וירשה הבעל דת מה לעשות אחר עבור שנת השמטה בזה בעל המשכון ליקח משכנו ובעל האשה השיב עד אשר תפרע את אשר לקחת עליו שהוא כך וכך. יוריו אם חייב הבעל לתת משכנו בלי שום פרעון או לא:

תשובה החוב על המשכון אינו חזר ואם היה החוב יתר על המשכון היתרון חזר ולזה אינו מחויב הבעל לחזור לו המשכון עד אשר יפרע לו או יאשר המשכון לבעל היורש:

וכתב משה

קכב

שאלה וחוריו הדרת יקרת נפירת תפארת מוריו ורבינו הרב הגדול משה אור העולם ופלאו ממזרח שמש עד מבואו. בני שגרש את אשתו ונשאר חייב לה כחובתה ובהמשך הזמן קרבה שנת השבע שנת השמטה אם כן יהיה דין דין שאל חובות או לא. ואם יקח חוב שנה אחת או חדש קודם השמטה בזה השמטה יחבטלו. חוריו אדוניו ויבא שנת"ה:

תשובה לא אבדה הכחובה אלא אם נחב לה זה כמו שאר חובות וכל מי שעבר עליו השמטה ובידו חוב בטל ואפילו לא יש לו יום אחד שלקחו:

וכתב משה

קכג

שאלה ראובן אשר עול הגוים מוטל עליו ולא היה יכול לסבול עליו כי חייב היה להם סך עצום והסכים בדעתו לכתת רגליו אל ארץ אחרת אולי ירפא משוכתו וכאשר דבר לאשחו גם היא נאחזה ועל כרחיה שלא ברצונה הודית אך בואת שיוליכה אל ארץ טובה ורחבה וגם זבת חלב ודבש והוא לא רצה. יודיענו רבינו מאחר שאין לה שום תנאי בכחובה אם יכולה לעשון כל אלו הטענות ואם תמלא לומר שיש לה תנאי בכחובה אם אז לא רצתה מה. דינה ואם מפסדת כחובתה או לא. יוריו רבינו הדיון בזה ושנת"ה:

תשובה אינו רשאי להוציאה אלא מדרך לכרך כמוהו או מעיר לעיר:

וכתב משה

קכד

שאלה לינהר לן עינין בחברת בני ארם בחנות ומלאכת כלם שוב לורפי כסף אך יש יהודים ויש ביניהם גוים והחנו ביניהם כי ריוח יום הששי ליהודים ויום שבת לגוים יוריו אם יכולים לעשות ככה דהיינו ליקח לל הממון בחברה וליתן חלק מיוחד לגוי או לא. יוריו רבינו איך יחלקו בזה ומתא' ה' תהיה משכורתו שלמים:

תשובה יהיה ריוח יום שבת לגוי ויום ששי לישראל לבד ושאר הימים יחלקו ביניהם כי חמיר יחלקו השבוע חמשה ימים לבדם וב' ימים לבדם יום אחד לישראל כנגד יום שבת. ואף אם יהיו הכלים של היהודים יכולים הגוים לעשות מלאכתן בהם בשבת:

וכתב משה

קכה

שאלה וחוריו הדרתו אם חוב היחומים בשנת השמטה דינו כשאר חובות. דעלמא או לא גם שמעו מאחד מן התלמידים הגיד לנו שנה זאת היא שנת השמטה ויש כמה חובות ולא ידענו מה דינם. יוריו אדוניו הדיון בזה:

תשובה לא יפסד חוב היחומים וסחם יורש אפי' יהיה גדול. ובשנה שעברה היחה שנת השמיטה והיא שנת אחת"ו לשטרות וכל החובות נחבטלו וכמאן דליחא:

וכתב משה

שנצני החתן והכלה וקרוביהם בית החתן ויקח המברך
 כוס בידו ויאמר בפה"ג ויברך על הבשמים ואח"כ מברך
 אשר לא אגזר וכו' ופוחחח בשם ומוחחח בשם כשאר
 הברכות. יורינו מורה לך מה טיבה של ברכה זו אם
 היא דין או מנהג וכן מברכין אח"כ/שבע ברכות ואף
 כי לא יהיה שום סעודה וגם אין פנים חדשות כלל
 יורינו מורינו אם יכולין לברך ברכות אלו או לא והיה
 שכר כפול מה' :

תשובה לא זו הדרך לפסוק בברכות. הק"ש לא
 בברכות שלפניה ולא בברכות שלאחריה. ואם
 הוא הכרח לומר או יאמר קודם ברכות קריית שמע אמנם
 אינו יכול להפסיק באמצע הברכות ולא להוסיף שום
 דבר. אמנם ברכה זאת הנקראת ברכה בתולים הרי
 היא ברכה לבעלה בלי ספק כי הוא דבר מנוה לא
 ידעתי למה יסדו ולמה חקנו בה קידוש וקריין אותו
 קידוש הבתולים אין לך דבר מנוה מזה. ומי שהוא בעל
 שכל אל יתראה עלמו בחברה כגון זאת : וכתב משה

קב

שאלה אשר שאלו חכמי חלב להר"ם במו"ל יאמר
 גא משה המאור הגדול מה יהיה הדין באמירת
 אותה התפלה אשר תקן רבינו סעדיה גאון זלה"ה
 וכתבה ותקנה לשבחנות ולויים טובים ובשמחות וגיל
 אם יכולין לזכור לאומרה מאחר כי תפלה ח"י נחטלה
 מפני כבודם. יודיענו אדונינו נטריה רחמנא מה יהיה
 הדין בזה ואם צריך לקום באמירתה ואם יש חילוק
 בזה בין יחיד לרבים ואם לא יאמר בשבחנות ובימים
 טובים כי אם בחול מפני החמינות והבקשות אשר בה
 ואם צריך לומר אחריה קדים או לא. וכן אם אמר
 מוזמר אחד או שנים צריך לומר אחריהם קדים או לא
 יורינו אדונינו ושכר כפול מה' :

תשובה לא יאמר קדים כלל אלא במקומות הידועים
 אשר בחפלות או אחר קריאת איזה דבר
 מדברי חזרה או איזה פירוש או דרש פסוק אחד או יאמר
 קדים. אמנם אחר אלו התפלות אשר חיקן הגאון ז"ל וכן
 אלו החמינות של רחמים הנאמרים בעשרת ימי תשובה
 אינו יודע אם צריכין בהם קדים ולא להירא בעיני לומר
 קדים. ואלו החמינות והבקשות ותפלות אשר העניקו
 מספרי הגאונים לה חזי לי אמירתם לא ליחיד ולא
 לזכור לא בשבת ולא בימים טובים. מפני שהחמים ז"ל
 כאשר חיקנו דבר כדי לומר בשבת לחולה וכיוצא אחר
 שבת היא מלועוק ורפואה קרובה לבא ורחמינו מרובין

קבו

שאלה ויורינו הדרת יקרת לפירת תפארת הוד ומר
 ועשרת וליף כוחרת כה"ק מורינו ורבינו
 כחרנו ומרנו משה הרב הגדול בישראל הפטיש החזק
 מר המערבי דגל הרבנים יחיד הדור ופלאו ממורה שמש
 עד מבואו יעטר אלהינו כלל ישראל בחייו ובאריכות
 ימיו ויחיה חמודו השם האדיר האיתן בישראל אמן.
 בחצר של הקדש אם יכולים ב"ד למוכרו ולהוציא דמיו
 בדבר אחר דהיינו אם הקדישוהו אדעתא דשכירותו
 שיהיה לפת לעניים או שמן למאור אם יכולין ב"ד או
 מורשים אחרים להוציא הוצאות אלו לדברים אחרים.
 ואם ב"ד מכרו חצר של הקדש וקנאה ראובן ודר בה
 שנתיים שלש. או יותר או ששכרה לאחרים ואחר כך ראו
 הקהל כי זה שוה יותר ורצו להוציאו מידו אם צריך לחשוב
 עמו ולקח השכירות להקדש ואין המכר מכר או לא
 יורינו רבינו ובאורך נראה אור :

תשובה יכולים ב"ד למכר כל דבר המוקדש לעניים
 או דבר אחר ולהוציא מעותיו בשאר צרכי
 צבור או בשאר מוצא בדבר הנצרך. וכן יכולין להחליף
 ההקדשות הכל לפי הצורך אבל אם התנה ואמר דוקא
 חוציאו שכירותו למצוא זו ולא למצוא אחרת או לא. וכל
 הקוה קרקע מההקדש הושות בידו לעשות כרצונו ולית
 מאן דימחא בידיה אך אם ב"ד טעו במכר או ודאי
 לא חל הקניין וצריך לפדות על הכל : וכתב משה

קבו

שאלה וחורינו הדרת חמורינו ורבינו משה הרב המובהק
 הפטיש החזק יחיד הדור ופלאו ממורה שמש
 עד מבואו ירום הודו ויגדל כבודו ויהי אלהים מסעודו.
 כמה שנהגו החזין לומר נגונים ופיוטים או שאר שירים
 ותשבחות או שירים לחתן או למילה וכיוצא ואומרים
 זה באמצע הברכות שקודם קריית שמע ולאחר ק"ש
 בשחרית ובערבית ובלילי המועדים עד כי בערבית
 לילי ימים טובים רוב בני אדם אין בדעתם כמה שאומר
 החזן ואינם יודעים אם הוא בברכות או בפיוטים. כל
 קבל דגא יהיו נא דברינו אל נכח פני משה אדונינו
 ויורינו מה נעשה אם יוכל לומר זה באמצע הברכות
 או לאחר הברכות או קודם התחלת קדים אחר והוא
 רהום יאמר הפיוטים ואח"כ יתחיל ולא יפסיק או לא
 שגא. וכן חורינו הדרתו מה ענין הברכה הנקראת ברכת
 בתולים והיא אשר לא אגזר בן עזן והנה יבואו העדה

חשובות הרמב"ם

וה"ל לו שם שלם בנתיבה לא יוליאזה ובאזה דין יוליאזה מאחר כי לא מלאנו שאלוהי אלא יחוד פנייה ויחוד בגייה בליזה דין נאסור ישיבה בביתו. ואם יש לה דין יפת תואר או לא תורינו הדרתו ושכמ"ה: **תשובה** ודאי מדין תורה לריך לגרשו משם ואפילו בגייה כי לא דברה תורה אלא כנגד הירב כאשר אמרו באסורין ובחסים מלאים כל טוב אפילו קדלי דחזירי ולא זו הדרך. ולכן מחייבין בית דין אחר שמועה זו אשר לא טובה שיסדלו בכל עו וחטאותיו לגרש האמה הזאת או שישחררה וישאנה ואף כי הנוטע על השפחה ושחחררה אינו יכול לישאנה לבחילה. אכן כאשר פסקו בדברים כאלו שיגרש וישא פסקו כך מפני חקנת השבים ואמרנו מוטב שיאכל רעוב ולא שומן עמו ושמונו על אומרו ז"ל עת לעשות לה' הפרו תורתיך ויכול לישאנה והאל ברחמינו יכפר עונינו כאשר זכר לנו ואסירה כל בדיליך:

וכתב משה

קלא

שאלה יורינו אדונינו ש"ל במיני מחיקה הבאים אחר הסעודה ונקראי' בלשון ערבי קטאף ומביאים אותם להמחיק הפה ולהסיר טעם האכילה אם צריכים ברכה קודם אכילתם בורא מיני מזונות באופן כי מאחר שבא על השולחן אין לריך או כיון שכבר גמרו אכילתם צריכין לבדך יורינו מורה דק ושכרו כפול:

תשובה כל דבר אשר יבא אחר גמר אכילת הפה חה הוא הנקרא אחר הסעודה ודאי לריך ברכה לפניו ולאחריו ואם הוא דבר הבא מחמת הסעודה דהיינו שרצה להמחיק הפה לא יברך עליה ואפילו יאכלם לבדם. ויודע לכס כי אלו הנקראים קטאף פת הוא והייבים בחלה וזה אם אכל אחד מהם לבדו אחר האכילה לא יברך עליהם לא בחלה ולא בסוף אכילתם אותם הקטאף שמתים בתוכם דברים אחרים ומטגנים אותם וזה אלא פת הבאה בכסנין וצריכים ברכה בחלה בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש ושאר מיני מחיקה העשויים מהסוכה"ר ומדבש שמערב בהם גש"א (פי' קמח דק מאד העושים מחטים שריוס צמים עד שיבקעו) יברך עליהם שהכל ואל יעשה אחכס האומר כי לריך לבדך בורא מיני מזונות מפני הגש"א אשר בו. וכאשר ביארנו בחיבורנו הגדול ספר משנה תורה:

וכתב משה

והוא הודעה לבד ולא מנעו ברכות אמצעיות של י"ח כי אם מפני שהיא רחמים וחמנונים והטעם כי החפלה עבודה נכונה לכבוד האל יחצרך וריך להוכיח בכל יום עמינה דיומא ובבא יום שבת ויום טוב לריך להיות שמח ונעלה ולהודות לאל אשר נתן מנוחה לעמו ישראל שבחוח ומועדים לשמחה לא שיהיה יום חגיגה וזעקה ויגון ולא יאמר בהם אלא הדברים הנאותים והמשמחים ולהוכיח נפלאותיו אשר עשה עם אבותינו ולנו זהו הנראה בעיני ואחרי חבחר ולא אני: **וכתב משה**

קבט

שאלה ודורינו הדרתו במי שקנה מהשוללים נכחי הקדש והם מבחי נכסיות אשר בעיר אחרת אם יעבדו או לריך להחזירם למקומם הראשון אשר לוקחו משם ואם יבנה מעותיו או לא ואם יחזירם דוקא לאותו בית הכנסת או יכול להחזירם לבית הכנסת אחרת. יורינו הדין בזה ויבא שכמ"ה: **תשובה** אם זה השלל היה בגורת מלך הרי קנה הוא הכל ומחבטל כה ההקדש ואפי' כלי המקדש כשללקחו בטלה קדושתן כאומרים ובאו בה פריטים וחללוהו. אמנם אם נגנבו או שללו שלא בגורת מלך או ישבע בנקיטת הפך כמה הוציא ויטול ויחזרו אותם הספרים למקומן הראשון כדין מי שנגנבו כליו או ספריו:

וכתב משה

קל

שאלה יורינו מורינו בביתמין אשר קנה שפחה יפת תואר והוא בחור חלח יושבת בביתו והבית גדול אכן דרין עמו אשת אביו ושלה בנתיבה ויהי כמשלש חדשים נפל קטטה בניהם וכתרו את ביתמין מנוחה הדריכוהו והוליוהו אל השופט והלשינו על כי בביתו שפחה גויה והוא. מחיחד עמה והישר בעיניו יעשה וכשמוע השופט אמר להביא את השפחה לפניו וישאל את פיה לאמר מאי זה עם את והיא ערכה תשובתה כי יהודית היא ואיימה וגומה והיא לא נתנה על לבב ואמרה מבני היהודים שבוי ויבילויי הה כה ויהי כשמוע השופט את דבריה מלאה חן בעיניו ושלחה וחבא ביתה וכראוזה בביתמין עלו לבו וירא ממנה כי טוב ושארה כחמול שלשום. הה כן וידענו אם חייבין ב"ד להוציאה מביתו משום שנאמר והייתם נקים מה' ומישראל או דילמא מאחר כי אשת אביו

כר

תשובות הרמב"ם

שם אונס צביטול כל מודעין וחנאים. וזה נוסח השטר כאשר נחזק אות באות מלה במלה. וכאשר קרב הזמן של הנשואין אמר המשדך להמורשה שרונה הנשואין כי בא הזמן והשיב המורשה אין לי אשה ראויה לנשואין ולא אשיא אותך עם שום אמת כלל. תורינו הדרתו אם זה השטר אשר נחזק בחזקו חנאי עשרה דינרים המ' הוא שטר קיים וחייב החתן בו לתתם לחברו כאשר קנו או זה השטר בטל ואין שום אחד מהם חייב שום דבר. ושלם הדרתו יגדל אנס"ו:

תשובה העשרה דינרים חייב ליתן מי שחזר בו: וכתב משה

קלג

שאלה ותורינו אדונינו ביעקב הלך לבית עולמו וחל"ש וירשו אותו בניו ראוון ושמעון והיה אצלו שטר חוב על אחר ושמעון לקח השטר ומכרו לאחיעזר וראובן לא ידע מזה המכר ולאחר אל אחיעזר מה זאת עשית לקנות מאחי השטר אם לא ידעת שזה ירשת אביו ואין לו רשות למכור כי אם בהסכמת שניו ויהי כמשיב הלא הוא אחר שהוא שלו ואין לך חלק ונחלה עמו בזה השטר ולקח קנייתו וראובן אמר לו היה לך להודיעני ושמעון משיב ואומר זה השטר נחמו אבי לי לבדי ונתן לך כנגדו דבר אחר אם יחויב אחיעזר בשום דבר ויחזיק המכר אז יהיה דינו של ראובן עם שמעון אחיו על אשר מכר דבר שאינו שלו תורינו הדרתו הקדושה מה יהיה הדין בזה ויבא שטמ"ה: תשובה אינו חייב אחיעזר שום דבר ואין לראובן עליו שום חביעה וחייב שמעון ליסבע לראובן שבעת היסת על זה: וכתב משה

קלח

שאלה ותורינו בני שמח והניח אחריו שני בנים קטנים ואשחו ים לה כחובתה וגדווייא והניח חשבונותיו אלל יחודים אחרים ובאחה האשה לחבוע מהם והם לא ראו לתת לה שום דבר בלי רשות ב"ד כדי לידע אם אלו המעות יסיו ליחומים ואין שם ב"ד וממנו מפזר ומפזר והילדים רבים וגם הניח בית אחד אם יש ליקח הרווח לפרנס בו את הילדים או חנכה כחובתה וגדווייתא. ואם יכולה לחבוע מה שהניחה על בניה מיום שמה בעלה או לא. וזה תלוי בב"ד לראות מה שהשאר אחריו ולחלק ליתן לאשה ולפרנס ליחומים עד אשר יגדלו יוריו רביו ושכרו כפול מעם ה':

קלב

שאלה ילמדנו רבנו איך נוסח ברכת כורת הבית ונוסח ברכת קידושין ופירושם ושכרו כפול: תשובה נוסח הברכה כך היא בל"י אמ"ה אשר קידש יידי מבטן וחק בשאריו שם ולאליזו חסם באות ברית קדש על-כן בשכר זו אל חי חלקנו לעד תורינו אזה כליות לקדושים להציל ידידות שארנו משחת בל"י כורת הבית. אמנם על-מה ששאלתם פירושם לא נעלם מכם כי הנה חיבת לעד הוא עיקר הדברים והוא כי ע"י זאת המעשה הוא אל חי חלקנו לעד כמו שאמר הוא יחברך בצווים והקימותי את בריתי ביני וביניך ובין זרעך אחרית לדורותם ברית עולם להיות לך לאלהים ולזרעך אחרית. ואחר אשר גמרנו זה החלטנו בדברים אחרים בעניין אחר ואנו מתפללים לאל תורינו אזה להציל ידידות שארנו משחת כאשר נוית לקדושים. והרצן בזה על הנפשות שהוא חפלה על נפש ויהיה האמירה להציל נפש שארנו משחת כאשר נוית לקדושים וכאשר ידעם שהלשון עברי יאמר בו אשר וכללו אמרו בשם בשדבר וכוונא. ונוסח ברכת אירוסין בל"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו והבדילנו מן העריות ואמר לנו את הארסות והחיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקדושין בל"י מקדש ישראל. ויש שמזכרין אשר קדשנו במצותיו ואנו על העריות ואלו הדברים נריכים יותר ביאור ויהיו כך ואנו על ההקת העריות אז אנו לפרוש מן העריות וכוונא. ואם לא אמר כך אין בזה שום דבר: וכתב משה

קלג

שאלה ותורינו בראובן ארם את שרה בת אשר והתנו בניהם שיהיה החופה בפסח הבאה עלינו לשלוש ש' פ' לזירה וכתבו בניהם שטר שידועין כנהוג ממה שנתן אבי הבח והתנאים ובו התנאי הידוע אשר נהגו לכתוב בשטר זמן הנשואין ויהי היום בא אלינו איש אחד ובידו שטר וזה נוסחו לעד צבי ישראל איך ראובן בן שמעון ארם את שרה בת אשר וכל התנאים וגם התנו המורשה והמשדך שכל מי שיחזור בו חייב ליתן לחברו קנס עשרה דינרים ממעות מלרים ולקחו קניין מכולם שכל אחד מהם נחייב מעכשיו שאם יחזור בו יתן לחברו עשרה דינרים כאמור והיה הקניין בפני ב"ד חשוב דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי קניין גמור בכלי הכשר לקנות בו מעכשיו בלי

תשובות הרמב"ם

שאל לב"ד ואח"כ ערער כדי לברוח מן הדין או ישימו ב"ד אפוטרופוס לקטנים וישאל דינא דגוד או איגוד ואין צריך לזה הכחה אלא האפוטרופוס יראה אם טוב בעיניו לקנות לקטנים בעד השום ההוא יקח ואם טוב יותר למכור ימכור באופן שצריך לבקש חזעלת הקטנים:

ובהב משה

קלח

שאלה יורינו אדונינו פירוש פרוחבול המוקדם והמאוחר א"ך הוא כאשר ראינו דבריו בחבור מלאנו איזה חסרון בפירוש המשנה והוא כי בחבור (ה' שמיטה ויובל פ"ע ה' כ"ב) כתב שצריך שיקדים המלוה לפרחבול ושמוקדם ומאוחר הוא קדימת זמן הנתיבה או איחורה ובפירוש המשנה (שביעית פ"ו) כתב שהפרחבול יקדים למלוה ומאוחר ומוקדם הוא שאיחר המלוה על הפרחבול חוריו הדרך א"ו מהם היא הסברה האמיתית ולא נטה ימין ושמאל והיה שכרו כפול מאת ה':

תשובה מה שזכרו בחבור הוא האמת אשר אין בו שום ספק וכמו כן זכרו בפירוש המשנה חלח המשנה אשר בידיכם היא המסכתא הראשונה אשר יצאה מחמת ידינו קודם הכהנה ובארנו שם כפי מה שראינו. במה שכתב כותב הדין רב חפץ ז"ל וכאשר בררנו הדברים וכתבנו בחבור אמחת הדברים' או תקינו פירוש המשנה וכמו כן באותה נוסחא הראשונה בפירוש המשנה יש כמה מקומות כמו זה חוק מהעשר שאלות שהורינו שם בכל שאלה מהם דעת גאון מהגאונים ז"ל וראינו מקומם ותקנום וידע לכם: ^{משה} (עין בס' מהר"י קורקוס ז"ל ובה' הרדב"ז):

קלח

שאלה וחורינו רבינו מהו זה שאמרנו ח"ל ברמות אדם אלא בבית שיש בו חלונות שנאמר וכוין פתיחן ליה בעליהם נגד ירושלם אם זה הלכה פסוקה' כי ראינו כמה מקומות יחפלו בהם ואין בהם חלונות ומה צריך בחלונות' לחפלה יורינו אדונינו ושכרו כפול מה':

תשובה בתי כנסיות המיוחדים לחפלה לצור אין להצריך בהם חלונות ואין משגיחין להם ואמנם דברי רבי חנינא שאמר לעולם אל יחפלה אדם אלא בבית שיש בו חלונות שנא' וכוין פתיחן ליה וגו' הם ביחוד המתפלל בביתו כמו שה' עושה דינאל לפי

(*) נוסח הנמ' שלנו אמר ר' חנינא בר אבא:

תשובה שלשה מישראל כשרים שהם יודעים בטיב משא ומתן ילכו שם ויראו ענין זה וישומו וימכרו ואחם המתלעלין ויוצא ויזיאו וזה ליחומים ולאלמנה ואין לאלמנה לנכות שום דבר על מה שהזיאה ואין לה כחוצה ולא נדווייא עד שתשבע בנקיטת חפץ וצריך שיחרימו על כל מי שיודע מנכסי המה ולא יודיע לב"ד:

ובהב משה

קלו

שאלה וחורינו (מה שכתוב בהלכות תפילין) (פ"א ה' ט') ספר חורה שנכתב על הקלף כשר*) (וכך כתוב בהעמק) והנה העידו שבדמשק וערי פרס והודו וגם בתקנת מערי המערב ובערי הלועים של ספריהם ר"ק וכאשר בא הלכה למעשה ושאל עבדו אח פ' אדונינו על ספר חורה של רק חפור בשני קטיוו ובחמלע בשלשה חוטי גידים משולשים והשאר חפור במשי אם הוא כשר או לא והיתה חשבתו כי מאחר שהוא רק אין לשאול על החפירה ואנחנו לא דענו כוונתו בזה ילמדנו רבינו:

תשובה ספר חורה שנכתב על ר"ק הרי הוא פסול והוא כנאחד מן החומשין שאמרו אין קורין בחומש מפני כבוד הכבוד וזה שאמרו מאחר שהוא רק מה לנו עוד לראות החפירה דהרי הוא כנאחד מן החומשין וכמו שכתבנו בחבור:

ובהב משה

קלו

שאלה וחורינו בשותף ששאל מחברו דינא דגוד או אגוד בבית אחד והנחבב אין החלק שלו אלא עם ילדים קטנים אם יהיה הדין שזה יהיה חיוב לקטנים בדינא דגוד או אגוד או לא. ואם יחייבו הקטנים בדין גוד או אגוד איך יהיה הדין בזה אם יבואו השותף עם מורשה ב"ד בחושב ב"ד ויראו מי שמוסיף יקחנה או יש דרך אחר דהיינו שיכריז ב"ד תנאי בהכרח וישמע השום אשר יתן ואחר יוסיף אם יראו איזה חילוק בשום יורינו רבינו איך יהיה דין זה ושכרו כפול מ"ה:

תשובה אם הוא ערער קודם שישאל בב"ד לא יחייבו הקטנים בדינא דגוד או אגוד ואם

(*) נראה שהשאלה הוצתה בשלל קודם שחזר רבינו בענין קלף ודוכסוסטוס וסדר או כי קלף הוא לך הדק שהעבר דנוק בו והשאל כבר כי הוא דאק ולכן השב רבינו כי על דאק הוא פסול וענין לעיל סימן כ"ו ונעברה שם ור"ק: אב"א

כה

חשובות הרמב"ם

העם זקנים וקטנים : ודבר ידוע וברור שלא היו כלם אלא קצת מעמי הארץ השועים . ועוד שטענה דבריהם ומלאת אותם ועשיה אוחס כאלו הם דברי חכמים גדולים בעלי מסורה וקבלה מאבותיהם . ועוד שכל מכלל הדברים שהסדרת וחזקת שאלו לקרות בחורה ולהכנס לבית הכנסת אלא אחר רחיצה מקרי . ועוד נחבט בלוחו הכתב שבקשו ממך לדרוש להם בדבר זה ולהודיע להם חומר הדברים ודרשה . גם זה הכעיסני וכי נעשו בדבר זה קלין וחמורים ומה הן חומר הדברים . והלא אין הדבר אלא מהגב בשגור ובמעמד בלבד אבל בכל עני רומי ורפת וכל פרובינציאל¹ חשי עריכם מעולם לא נהגו במנהג זה . ומעשים חמיר שיבאו חכמים גדולים ורבינים מעריכם לספר וכשיראו אותם רוחים מקרי שוחקים עלינו ואומרים למדתם מנקיות השמעאלים . ומן הדין היה כששמענו דברי אותם העניים שקמו שגוער בהם וחורה כהלכה ולא חספה וחודיע לכן שדח משה רבינו שאין דברי חורה מקבלין עומאה ושבעל קרי מותר להכנס בבית הכנסת ולקרות בספר חורה אבל להחפול הדבר חלוי במנהג . כל ישראל שבין השמעאלים נהגו לרחוק . וכל ישראל שבין הערלים לא נהגו לרחוק . ואחס לא חששו מנהג אבותיהם ואסור להם לזוז מן המנהג כך היה לומר ולהורות . אבל אהבה מקלקלת השורה והשנאה מקלקלת השורה מפני השנאה שהיתה ציך וצין רבי דניאל כעסה ותמחה להגשה אלו הקמו² עליו ונחשלתה ממך דרך המשפט :

וזה העני שאמר עלי שאני רוחן מקרי שקר הוא . מעדין עלי שמים וארץ שמעול לא עשיתי ואח אלא מחולי ואיך אשנה מנהגי ומנהג אבותי בלא עליה בלא שום איסור . ומיני ידע הוא בפחיתותו אם נראיתי לרחוק אם לא ? ודבריו דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין ואין להאריך בדברי זה הקל בודאי אבל הודעתך מפני מה נעשתי . ועוד נחבט בלוחו הכתב נוסח זה ככה : ודברי חבורין מאירים לעולם אך למי שעסק בחלמוד וידוע שם החכמים אשר עסקו ונשאו ונחנו בחלמוד ובגמרא ולא להעסק בהם לבדם וישתכח שם החנאים והאמוראים מן העולם . וכל שכן שלומדים ואיך יודעין מה לומדין ועושים באמרי החבור ואיך יורדין לבוך דעתך ומאי זה מקום המעיין נוצע ועליהם אחר החכמים הוכחו דבריהם וכו' וימחו ונמלא שם שמים מתחלל . אלו הן דבריו אוח בלות . ועוד נחבט נוסח זה ראוי להדרתם להורות לעולם

שיטתך לו הכוונה בחפילה ועוד יהי' כנגד פניו חלון פתוח לאויר כדי שיזיר במחשבתו שהוא כנגד ירושלים ואין דבר חוץ ציו לבינה לא ציין ולא קורות לפי שבחלומות ימשך ראות הרואה מהם אל אור מרווח ואין ספק שיור זה ודמיונו יחייב כוונה גדולה זה נראה לי * :

משה בר מיימון זצ"ל

קב

אגרת ששלח הרב הגדול מורה נדבך רבינו משה בן מימון זצ"ל אל ריין אלכסנדריא רבי פנחס בר משולם זצ"ל ** :

בבר הודעתי להדרת כבוד גדולת קדושת מרנא ורבנא פתחם ש"צ הדיין הגדול המענה המגדול החכם המופלא בר משולם הרב זצ"ל . שלא נחאחרתי להשיב על כחצין הראשונים והאחרונים אלא מפני לאי לא מפני דברים ששמעתי . שאני מתקבלי לשון הרע ואני יודע שכל דבר שעתק מאיש לאיש ישחבה ויחוסף בו כמה חוספות ויותר מזה למי שיראה הרגיל . וח"ל אפילו שמעתי בלואי וידעתי בודאי שדח פלוגי החכבד בקלוגי או ביוע בדברי אפילו חרף . איני מרגיש ולא מקפיד על זה אלא לחמול ואסלה . ואשר השבעתי בכתב זה האחרון שלא אשליך מלפני ועל אותו הענין חלילה לי אם אעקור אשר נעשתי ואם אסוך אשר בייתי אל יעלה על לבך לעולם לא אחס אלא חלמוד ק"ו לחכם שינוע אליך ממני רעה או שום לער אפילו להקיע בדברים . וזה שאמר לך הדיין החסיד ש"צ שנעבתי הרבה על כחצין הראשון אחס אחר . בלא אלי נחב מלא סיג' ואני חולה נועה למות איך לא נכעוס . נחב נוסח זה ככה קמו כל העם מקלה אל קלה זקנים וקטנים ובאו אלי לאחר אין אנו יכולין לשלח עוד דבריהם שהרי אחס מחירים מה שחצו והאכרו מה שחצפו . הרי היה מסורת מאבותינו הראשונים אשר לפנינו שאין לבר ישראל להחפול אם הוא כל קרי עד שירחץ במרחץ או ציס ויער וינקה את עלמו וענשו התרחס להחפול ולהכנס בבית הכנסת ולקרות בחור בלא רחיצה ובלא טהרה אם כן הוא הדח של ישראל נלך ונודיע לפלילים וכו' . זה נוסח דברך אות בלות :

ועתה ראה גם ראה אם דברך הם המכעיסין אפילו להלל הזקן או אינן . אחרת שקמו כל

* נעתק מס' מעשה נוחה כי בפאר הדור איננה נכונה : אב"א

** נעתק מאגרת הרמב"ם :

חשובות הרמב"ם

דבר והפירוק והראיה שזה הדבר אחת וזה שקר או שזה ראוי וזה אינו ראוי. וזהו דרך החלמוד שהחלמוד פירוש המשנה ואני לא עשיתי פירוש אלא חבור דרך המשנה. ושם יאמר מי שלא יבין והלא במשנה כתוב שמות החכמים וידמה שזו היא הראיה פלוגי אומר כך ופלוגי אומר כך. אין זו ראיה הראיה היא להודיע מפני מה אומר פלוגי כך ומפני מה אומר פלוגי כך. זו היא הראיה: ודע ששם אני גרמתי לאבד שם החכמים מפני שאמרתי דברים היכונים שהם על פי המשפט שהם בלא שם אומרים דרך רבינו הקדוש חפשי נס הוא עשה זה מפני שכל שם שומר בלא שם אדם כלם דברי חכמים ואחרים הם ולאחרי החכמים האחרים לא מדעתן אמרו אלא מפני אחרים ואחרים מאחרים עד משה רבינו. וכשם שלק הקפידו החכמים והאמוראים על שמות כל החכמים שמימות משה עד ימיהם שאין לדבר סוף כך לא נקפידו: וזהו שמוחם הם הוכיחו או לא הוכיחו וזה חשלת ים בזה והלא אמרו בפירוש במה מקומות ראה רבי דבריו של רבי פלוגי בדרך וכן וסחם לן כוחים ודבריו של ר' פלוגי בדרך וסחם לן כוחים. הנה בפירוש שהדברים שראה אותן רבי שכן הלכה פסוקה אלא ושקר ראוי לעשות אמתן שחם בלא שם אדם. ובמה מקומות אמרין האי סחמא יחידה היא ולא הולך רבינו שם אחד מהם. ודברים שלא היו הלכה פסוקה אלא ר' אלא יש בהם מחלוקת ולא היחה דעמו נוטה לאחד משני הדברים אחר שני הדברים בשם אומר רבי פלוגי אומר כך ורבי פלוגי אומר כך והוכיח שמות החכמים ששמו מהן או שכן קרובים לומר לא שם רביהן ורבי רביהן מפני שיש בזהו חזון רבים עושי כדברי זה ורבים עושים כדברי האחר המולך עליהן. וכבר אמרו לנו ר"ל מפני מה הוכיח שמות שהוכיח במקצת הלכות בהדיא להם מוכיחין בדברי שמאי והלל לבעלן ללמד לדורות הבאים. ולמה מוכיחין דברי היסוד בין המרובין ששם יראה ב"ד אח דברי היסוד ויסמוך עליו וכו'. ולמה מוכיחין דברי היסוד בין המרובים לבעלן ששם יאמר אדם כך אינו מקובל וכו'. הנה בפירוש שאין ראוי להוכיח אלא ההלכה הפסוקה בלבד. ובזהו חזון שהיו עושים אלו כך ואלו כך והיו המקבילים והשומעין אחד קבל כדברי זה ואחד קבל כדברי זה מפני זה הוצרך להוכיח. וכוון שהבדלתי אני דרך המשנה וכבר פסק החלמוד כל הלכה והלכה בפרט או בכלל מן הכללות שפוסקים מהן ההלכות ואין שם שני מעשים אחד אינו מוכיח שם האיש שאין הלכה כמותו ושלין אותו הדין דברי זה היסוד

שלא ייחזו הגמרא מלהחמיק בה וכו'. ועל כל זה העינין ראוי להוסיף ולהודיע שבה הבנתי דברים שבדרך אף על פי שלא פירשתי אותם אלא ברמזה. דע חלילה שאני חס ושלום לא אמרתי לא תחמיקו לא בגמרא ולא בהלכות הרב רבי יצחק או זולתו: **הידוע** עד שיש לי כמו שזה וחצי שלא למדו אלא

חבורי אלא בזה שלשה חכמים למדו מקצת ספרים ורוב החלמידים ראו ללמוד ההלכות של הרב ולמדתי אותם כמה פעמים כל ההלכות וגם שנים שאלו ללמוד הגמרא ולמדתי אותם מסכתות אשר שאלו. וכי אני יושב או עומד על לבי שאשרף כל הספרים שעשו לפני מפני חבורי? והלא בפירוש אמרתי בחלת חבורי שלא חבדתי אותו אלא מפני קוצר הרוח למי שאינו יכול לירד לעומק החלמוד ולא יבין ממנו דרך האסור והמותר והארכתיו בדבר זה הרבה. וזה שאמרתי על שמות החכמים כבר הוכרתי שמות רובי החכמים תלפין ואמוראין בחלת החבור. האם כן הוא של מי שפסק הלכות ועשה סלח נקיים גרם לשם שמים להחלל כמו שעלה על לבך. כבר קדמוני גאונים וגדולים שהבדילו חבורים ופסקו הלכות בלשון עברי ובלשון ערב בעיני ידועים. אבל לפסוק הלכות בכל החלמוד ובכל דיני חורה לא קדמי אדם אחר רבינו הקדוש וסיעתו הקדושים. וכי מפני שזה כולל גורם לשם שמים להחלל הרי זה חומה גדולה ואם מפני הלומדים שאמרתי שאלים ידועים אין ביד כל מי שהבדיל חבור שיהיה הולך עמו ולא ייחזק לקרות אלא פלוגי ופלוגי: ודע שכבר אמרתי בחלת חבורי שהענין שחפשי בו שיהיה דרך המשנה ובלשון המשנה. אבל אחס לא שמחם לבבכם לדברי ולא ידעתם ההפך שיש בין דרך המשנה ודרך החלמוד. ומפני שאין ענין זה ידוע אלא כחצת לי בכתב שם נוסח זה ככה וגם כשאתי מעיין בחבור של רבינו מו"א אני בהם פעמים רבות דברים הנסמכים מעיני מפני שהם בלא ראיות ואין דעתי ללולה להבינם אלו נוסח הדברים. ועתה אפרש:

דע אלוני ומויעשי של מי שכח ספר בין בדברי חורה בין בדברי שחר החכמות בין מן הגוים הקדמונים בעלי החכמות בין מן הרופאים אחד משני דרכים הוא אותו. או דרך חבור או דרך פירוש ודרך החבור להוכיח הדברים הנכונים בלבד בלא קושיא ובלא פירוק ובלא שום ראיה בעולם כמו שעשה רבינו הקדוש בחבור המשנה. ודרך הפירוש להוכיח הדברים הנכונים ודברים אחרים מוכיחין אותן והקושיא על כל

החכם אמר לי קרא זו קראתי אותה אמרתי לו מה
הפק יס בזה אמר לי בלי זה מקום נאמר דברים אלו
אמרתי לו במקומן או באלו הן הנולדים או בסנהדרין
בדיני הרבנות אמר לי כבר חורתי על הכל ולא מלאתי
לא בירושלמי ולא בחוספסחא. השאוממתי כמו שעה
ואמרתי לו אני זוכר שבמקום פלוני מניעין נחפרו
דברים אלו. הולאתי גיטין וחפשי ולא מלאתי חמתי
ונבהלתי ואמרתי היכן נאמר דברים אלו הנה עתה
עד שאזכור מקומן. הוא ילא ואני זכרתי שלחתי שליח
והחזרתיו והראתי לו הדברים מפורשין בגמרת יבמות אב
גררר חמה והלך. וכן חמיר אני בלער מזה שיבא
השאל וישאל היכן נאמר דברים אלו פעמים [אני] אומר
לו מיד במקום פלוני ופעמים לא וחיך לא אזכור
מקומן עד שיחפץ אחריו. ועל זה אני מלשער הרבה
שלי אומר הרי אני המחבר ויחזקני ממני מקום דבר
זה מה יעשו שאר בני אדם. ועל זה נחמתי שלא חברתי
עם חבור זה ענין שלי אומר לך ובדעתי אם גזר
הסם יחברך שאלעזר אף על פי שיש בו טורח הרבה
שכל הלכה שאלה במקומה בלוחו ענין אודיע מקומה.
כילד כגון הלכות שבת מחבורי כל דבר שהוא בפירוש
בשבת או בעירובין אינו צריך להודיע מקומו. והלכה
שהיא מהלכות שבת שהיא בע"ז או בפסחים או בזבחים
או בכריכות אודיע מקומה ואומר הלכה פלונית מפרק
פלוני מן החבור מקומה בפרק פלוני ממסכת פלונית.
ויהיה זה הספר אחד לבדו שאי אפשר לעשות בנוכו
של חבור שאינו דרך פירוש כמו שאמרתי לך. ומכל
מקום. כל דבר שיתעלה מהדרחך מקומו חודיעני
בחסדך ואני אומר לך שכל הסם שבו מאמר מחמשת
חבורים אלו הוא אצל הדבר הקשה הוא שלא
יודע מקומו מפי שבה בתלמוד אב גררר ודרך משא
ומחן ונחבאר אותו הדין שלא במקומו ולא ידע אדם
היכן יבקש וכבר שלם ענין זה:

כתבת בכחז'י שלי אמרתי ברבים ועליך שפלוני
דין אלכסנדריוס נחברי לי שאינו יודע כלום
ואינו בקי בחכמת חכמי התלמוד מה נחברר לרבינו
ממני עד שאמר עלי כאלו הדברים ואני שאלתי מאת
רבינו כמה שאלות ולא בא אלי תשובה מהן אלו הן
נוסח דבריך. גם בכחז'י שבה עתה בקרוב תשוב
וחלמתי הגלמות אשר בקשתי מהדרחך. ושמע תשובה
על הכל דבר זה מעולם לא אמרתי עליך שאינו אומר
שקר לא בנוסח זה ולא בנוסח אחר אבל היו שם מקלח
דברים כך היו. בא אלי כחז'י מן אלש"ך אבן אלפרא"ג

החכם בתלמוד כמו אביי או רבא אלא מרובין מפי
מרובין. ומפני זה בחרתי שלא ליחן מקום למיניס לרדות
שקרי הן ואמרים על דברי ימידיס אחס וסומכיס ואינו
כן אלא אלפיס ורעבוח אלפיס מפי אלפיס ורעבוח. ולפי
ענין זה אמרתי בתחלת החבור פלוני וביח דינו קבלו מפלוני
וביח דינו כדי להודיע שהקבלה רבים מרבים לא יחיד
מיחיד. ולזה היחה מרובתי ומגמתי שכל הלכה והלכה
חמלא סחם כלומר שהיא דברי היחיד לא שתאמר
בסם פלוני עד שיבא ממנה חרבת המיניס האלו שבעטו
בכל החזרה שבעל פה לפי שראו אותה בסם פלוני
ופלוני ודמו שלא נאמר דבר זה לעולם אלא אותו פלוני
מדעתי:

וזה שאמרתי שחמלא בחבור דברים הנסחרים מפי
סחם בלא ראייה ואין דעתך ללול. לא היה לך
אומר כן אלא אלו היה בחבור דברים שהולאתי אותן
מפלפולי ומדעתי וכחבתי אותם סחם ולא הבאתי
עליהם ראייה. וזה לא עשיתי וזהו מעולם. גלה לוחן
המחבר ודע שכל הדברים הסחם שבו תלמוד ערך
הוא בפי' בבלי או בירושלמי או מספרא וספרי או
משה ערוכה או חוספסחא על אלו סמכתי ומחן
חברתי. ודבר שהוא מחשובת הגאונים אומר בפירוש
הגאונים או תקנת אחרונים היא וכו' וכיוצא
בזה. ודבר שהוא מפלפולי אומר בפי' יראה לי שהדבר
כך וכך או אני אומר תכאן אחת למד שהבדל כך וכך
חו היא הראיה שמאחר שהודעתי בתחלת החבור שכלו
מתלמוד בבלי וירושלמי וספרא וספרי וחוספסחא. אבל
לך לומר שחמלא בו דברים הנסחרים שאין אחת זוכר
אותו בלי זה מקום נאמר זה ודאי יאמר לך ולכל חכם
שבעולם. שחיבור זה לא יכיר יגיעתו בו אלא חכם גדול
כמוחך. אבל שאר התלמידים ידמו שהוא הולך על
סדר התלמוד ומסיר הקושיא והפירוק בלבד. אני נשבע
שיש בו כמה פרקים יהיו בלוחו הפרק הלכות פסוקא
מעשרה מקומות או יותר מן התלמוד והירושלמי ומן
הבריכות. שאינו מהלך לא על סדר התלמוד ולא על
סדר המשנה אלא כל ענין וענין מקבץ כל הדינים שנאמר
בו בכל מקום שהן עד שלא יהיו הלכות אותו הענין
מפורדות ומפורדות בין המקומות. וזה היחה סוף מגמתי
בזה החבור שאין כח בזהם בעולם להיזהר וזכר כל
התלמוד בבלי וירושלמי והבריכות שלשן שהן עיקר
הדין. ואני אומר לך מה אירע לי עתה בדבר זה.

בא אלי הדין החסיד הקושר"ס מן החבור בירו' יס
בו הלכות רוצח מספר מיקים והראה לי הלכה

וכן כחצת לי בענין האלמנה עם יחומיה שדנתי אליה שאלה חייבת שבועה על הכרזת עגלות. אחת הדברים ועשיית אחס טענה וכחצת כחצת זה האלמנה שהיא טוענת שמכרו נכסיה בפחות וכו' ולא היה שאלהם שהדבר טענה. וכן פירשתי אלי בתשובתי ואמרתי הולל ויודע בודאי שאלה זה נלקח מנכסי הגדולים והוא כתוב בשמח ויודעה לה אינה לריבה שבועה שהחלר בחוקקה הוא ואינו בחוקקה היחומים. ואמרתי לי מפני מה חתמו הדיינים עמך אחת נחלה בזה או הן חלויין בך. אחת אמרת וגרעוהא היא לי:

אבל כתבו אלי מחללסגדריא שאלם תחשוב לבדך יאמר הדיין לפקחים או לשופט פלוגי אומר כך

ואני אומר כך מי מכריע לא יעשו לנו דין. ואם יהיו החומות רבים נמלא הוא יחיד בין רבים. וכיון שדעתו שכן הוא דיוהין באמת ראויה למחול על כבודי כדי שאלה הדין לאמחו. והיחומה הגדול שאלהם כחצת ואלמלא לא היה מפחדת מן השבועה לא היה נוחת ליחומים שום ריוח אבל עתה הוסיפה להם ל' דברים.

אלו נוסח דבריך ואינו יודע היך יאמר חכם כמוהך דברים אלו וכי מי הוא הרשע שלא יפחד מן

השבועה אין זה אלא דבר חסיה. וכן כחצת לי ששמעת שאלה לי שהגט של בתי של אבן אלפרג' בטל ושלהתי

לחפש על דבר זה והכשרתי. לא היו דברים אלו מעולם. אלא כך היה מעשה בל אלי חתמו של אבן

אלפרג' ולאמר לי עשה עמי חותני כמה רעות והחזירי מן הדרך והכרתי בדבר זה. הכרתי מכלל דבריו

שהגט ע"י שליח לא אמרתי שום דבר וכחצתי לאבן אלפרג' ושאלתי לו בתך קבלה גיטה או לא קבלה.

וכחצת לי נוסח דברים שכחתי בשליחות השליח ושהרשעו ליחן לה הגט. כחצתי לו אל תחמחר שעה ח' עד

שחקבל גיטה במהרה לא היו שם דברים אחרים. אבל עתה לריך אני להוסיף על ב' דברים. הא' היך

הנחת הגט ע"י השליח אפי' שעה ח' ואחרי כן שאלה בקטטה ומריבה גדולה היך לא חששת לבטול וגמלא

כל מה שגמלא בכל וריק אלו היה יולא ומבטל והולך לדרכו ומה יועיל הדיין אלא להודיע דברים אלו וכיוולא

בזה היה לך לומר אי אפשר שלא חקבל גט על חתני זה ועוד אם ימות השליח לא תהיה היא ענוה ועוד

אם נהרג או טבע בים ולא מודע זכר חם ושלוש קודם שיגיע גט לידה מה יועיל הגט ביד השליח ואין גט

לאחר מיתה. והדבר הב' על שכחתי בגט זה שהוא על מנה כך וכך וכחצתי החתני וכפלתו ועשיתי הן קודם

אמר שאלה דת לו עם חתמו שיקח חתמו החלי של זהב שכחתי עליו בחזרת נכסי לאן ברזל ויעשה בו כל מה שיראה אפילו רעה שילך בו למדינה אחרת הולל והוא חייב באחריותו. וכיון שהביא החלי לחתמו מפני דין זה לא ראה חתמו ליקח ואמר קחו כל הגדולים שאני רוצה שאלה חייב באחריותה ודעת לו שהדין עם חתמו ושכופין אותה שחשוב וחסול נדויותה וחמור הגדולים נכסי מלוג אלו הן ענייני הדברים שאלה לי. כחצתי לו איני מאמין שאלה דברים אלו. ואם אמר העד עדים על דבריו ושאל לי:

שאל לי כחצת יש בו עדות מכלול'ק ואב"ן טמאמי שאלה דת שכל אשה שיראה בעלה ליחן

לה נדויותה ולא ישאר עליו אחריותה הדין עמו. מיד חתמתי והיה הדין החסיד שם עמי וכמו שלשה ארבעה

אחרים הראיתי להם העדות חתמו כלם. אמרתי אל חתמתי אלו בני פרנ"א גם כל היהודים שבערי הערלים

אפילו חכם גדול שבהן אינו בקי בדין לפי שאין רגילין בזה שאין הערלים מניחים לדון כמו הישמעאלים

וכשיבא להן דין יאריכו בו יותר מדאי ולא ידעו אותו עד שיחפשוהו בתלמוד הרבה כמו שאנו עושין בדין

מדיי הקרבנות היום לפי שאין אנו עוסקים בזה ובאותו הומו שהיו עוסקים בזה הכל היו בקיולין בזה ואין

צריכין לשאול ולא לחפש כמו אלו השוכנים בין הישמעאלים בפסקי הדין שכבר הורגלו בזה אפילו

התלמידים. הודיע עד והעדים הם קיימים שכן היו הדברים בלא להוסיף ובלא לגרוע:

וזה שאלה שאלת ממני כמה שאלות ולא השבתי לה. בשבועה שאני יודע לעולם שאלה שלא

השבתי עליה חוץ מזה שבאה ואני חולה בענין קדושי כסף שאמרתי שכן מדבריהם והיה אני משיב עליה

אחרונה. ולא ראיתי שאלה כלל ממך אלא אחס השאלות של ברכת אירוסין שהקיעו ממחרת כמה פעמים עד

שאמרתי לך כבר הודיעתי דעתי ומה שחלפה עשה. וכן שאלה של גט להבוא שאלה שאלה פסול מפני

השליחות וכחצתי לך שהוא נשאר והראיתי ההפך שם בדברים ודחית בורעו ואמרתי עדין לא ידעתי מאי זה

טעם הוא נשאר שאלה שאלה ומה שחלפה עשה. כל אדם שאלה אותו עומד בשטותו ואינו רוצה לחזור

בו לשחק ואיחיתו ברצונו כך דרכי לעולם. ולא ידעתי כלל שאלה שאלה לי בדבר אחר שאלה הכחצת ולא

הגיע לידי ואחרי חולה עמך להשיב על מה שלא ידעתי או בא לידי ואינו זכור מכל מקום אפשר לחזור ולשאל.

תשובה דרך קצרה כך היא יש לי חבור בלשון ערבי בענין מיין המצות והוא אצל מר עדיה ש"ס חלמידי ויש בו י"ד פרקים בכללים גדולים בעיקר מיין המצות. לדרך ארס לידע אותם ואחר כך יחבר לו טעות כל מי שמה המצות חוץ ממני ומבעל הלכות גדולות עד עכשיו ובאותן הפרק"י ביארחי שאין כל דבר שלמים אותו בהקש או בקל וחומר או בגזירה שזה או במה מ"ג מדות שהחזירה מדרש בוגן הוא דין חזרה עד שיאמרו חכמים בפירוש שהוא מן החזרה והבאחי על זה ראיות ושם ביארחי שהוא מדברי סופרים ואפילו בדבר שהוא הלכה למשה מסיני מדברי סופרים קריין ליה ואין שם מן החזרה אלא דבר שהוא מפורש בחזרה כגון שטעם וכלאים ושבת ועריו' או דבר שאמרו חכמים שהוא מן החזרה והן כמו שלשה ארבעה דברים בלבד ובאותו החבור הזכרתי הכל ושחקרתי אותו יחבאר לך. ובכאן יש [אין] לשאל בודאי ולומר הבעילה ודאי מן החזרה שהרי לא למדוה [במדה] מ"ג מדות אלא [ובעלה] מלמד שנקנית בביאה אלא הכסף והשטר בהקש למדו אותן למד אמרתי שהשטר מן החזרה והכסף מדבריהם. החשובה על זה שדאי כך הייתי אומר שהכסף והשטר מדבריהם הואיל ומן הדין באו לולי האי דאמרין בהדיא [קדושין ט'] נערה מאורסה דאמר רחמנא בסקילה היכי משכח לה פ' מדאמר רחמנא נערה בחולה מאורסה [ש"מ ש"ס מאורסה] מן החזרה בלא ביאה ובמה וסקלי וערו וסוף המימרה אחר רב נחמן בר יצחק משכח לה כגון שקדשה בשטר כואיל וגומר ומוציא גומר ומכרים. שטע מינה שלדברי הכל השטר גומר ומכרים ועל זה הסכחי ופסקתי שהשטר מן החזרה. ובחי"ך אלופי אל חצער עמך להשיב על כל אלו העיניים ואל תחלה עמך שחשיב על כל נחביך אלא דרך קצרה על עיני המושיל. שאני טורד הרבה בכמה עניינים וגופי חלוש ואין בי יכולת לקרות הכתבים קל וחומר להשיב עליהן אלא אם יהיו שאלות של דבר חכמה. ואין לי פנאי כלל מפני חלישות גופי חמיר ומפני חלמוד עצמי בכמה עניינים ושלומוך ירבה ויגדל ל"ה בשומר:

משח ב"ר מייסון זצ"ל

ללא ומה זה הלבט כל האומר על מנת כלאומר מעכשיו ואינו צריך לפסול ואחרי יודע כמה הפרשות ודינין בין מגרש ומקדש על הנאי ובין מגרש ומקדש על מנת כדאמריל' והיא חסון או לכשתחן וכו' וזה לא הפסיד כלום. אבל קשה לי הכס גדול כמותך שיהיו הדברים מעורבבי' על מנת שמשמע מעכשיו וחנאי כפול שמשמע לכשיהיה הדבר הוה. ואמרת לי שאתה מטער מאברהם ומה בידי היודע עד עלי ודיין שגערתי בו והכפתי אותו על פה ובכתב בגללך והשבעתיי בכתבי שלא יעזר לו כמו שעולה על דעוה לעולם ושלא ידבר עליך חוצה אולי יקבל. וכן אב"ו אלפר"ג כתב שפלוני הרי עובר עלי את הדין מפני חתנו שנתן לו שאל. ושהדי בשמים וכתב ידי שטעו על מה שגמרתי לו ואמרתי לו אל יעלו דברי' אלו על לבך ואלה הדברים שדן לך בטעות דן לא בכונה ובית דין הגדול יעשו בהוראה ומה בך והסרתי כעסו בכל דבר. וזה שאמרו לך שאמרתי עליך שהוא כעסן אמת כך אמרתי ומה שיש בזה אל יקשה בעיניך האי לורבא מרבנן מרחחא אוריתא האי דמרחחא ליה של' הלא כה דברי כאש נאם יי'. לפי שאמרו לי כל הדברים שאירעו ביך ובין רבי דניאל כחבתי או אמרתי שהוא כעסן וקשה בעיני שלא יהיה מחבדיך ומלומדי לפיך שהוא אדם ירא שמים ומגדיק רבי' הנה ובאלכסנדריא ואלו היה מלמד לפיך היית מאיר עיניהם בו והיית ימודיע להם עקרי הדברים ומסתייהם אחלי שיהיה זה:

ושמעתיו שאתה רוצה לחזור לרומיאל"ה מצער העם הוא הזהר ואל תעש' זאת. תיח מק' שנקבע וחלך למקומות חשובות בגייסות אס רוח המושל יעלה עליך מקומך אל הנח. ושאלת על עסקי. אבי זכרי שלקח השחרר בשפלו' ודלות הוא פוסד מקטן שנקבל ואין לו עזר אל חסות לו ואל יבהליך דברי העוברים נחן חשעים להפסדה ולבעלה ולא נתן לו כתב כלל מן המלך אלא רשות נכה אם ירצו בו היסודים ירצו ובה הוא ואמר לזקני אלא ובכה בלילה לפנייהם עד שהניחאו. אלו הן אמתת הדברים ושלומוך ירבה:

קמא

זו היא השאלה על ענין הקדושין מהדיין דב"ל:

שאלה מפני מה אמרת (הלכות אישות פ"ה ה' ב') שקדושי ביאה ושטר מדאורייתא וקדושי כסף דרבנן והא כולוהו ילפינן להו מן החזרה (קידושין ב') בכסף מנה לן גמ' קימה קימה וכו':

קמב

שאלה מי שמת והיה אשתו מעוברת וכו' אם היחומים יכולים להשגיפה על מה שזה להם אביהם:

עד לאיכא סם המיוחד ופרקין אפילו חימא רבן לנקוטתא חפלא בדידה וגם כחבי כי יחטא איש לרעהו ונשא בו אלה. זאת היא שבעה דאורייתא. אך שבעה היסט סדורה היא כך. ודבר זה פירשו רבינו יוסף הלוי ז"ל פירוש מבואר בפירוש שבעות שלו בהלכות [חזוני על] פנקהו. ולית בה ספק כלל. וכל מאן דלא דאין הכי לא חס לקומהיה. ואין ראוי להשגיח על דברי מי שחייב שבעות היסט על דברי אביהם ומעשים בפניו בכל יום ולאחרי דייס בדין זה בחרס סחם בלבד והאלמנה ששאת אין משביעין אותה כמו שאמר רב הונא:

סשה ב"ר סימון ז"ל

קמ:

שאלה ילמדנו רבינו בראובן אשר לקח לו את אביגיל לאשה והיא בעולה בעל אלמנה מבעלה הראשון ומה גם הוא בלי שום זרע והיא זקוקה לאחי המה והיבם ראה ביבוס והיא לא רצתה. ובה נפל מחלוקת יש מי שאומר שהן אחת שדין יבמה המורדת על בעלה כדן מורדת על בעלה שאין לה כי אם עיקר כחובה וגדווייתא. אמנם אין כן בואת היבמה ואינה מפסדת כלל מפני שהחוקה קטלנית ומן הדין אינה יכולה לישא וכמו שאמרו ז"ל לשלישי לא חשא ולכן מה לנו במידותה מאחר שהחורה מנעה נשואיה ואף אם היא רצתה אין אנו יכולין להשיאה. וגם מצינו פסק דין לאחד מן הקדמונים ז"ל שאם היבמה היחה מוחזקה ויפלה ליבוס לא תיבסם שהרי אמרו ז"ל נשאת לראשון ומת לשני ומת לא חשא לשלישי שזה ספק נפשות וכאשר מצאנו שהוא דוחה למילה שגכרחו עליה י"ג ברייתא כמו שאמרו ר"ל באשה שחלה בזה הראשון ומת שני ומת שלישי לא חמול והוא בכרת כל שכן שהוא דוחה ליבוס מאחר שיש לה חיקון בחליה סמכנו על זה הפסק והוא קל ואומר שאדם דן מעצמו ואמר שאף שהיבם היה רוצה ביבוס שחייב לפטרה בחליה ויתן לה כל כחובתה וגדווייתא כדת מה לעשות שאין זו מורדת שמפני שמעשה שאינו יכול לכונסה מנעה היבוס. ויש מי שאומר שאין חילוק בין היבמה אם היא מוחזקה או לא דהיינו שאם מנעה היבוס הרי היא מורדת שהיא קנויה לו מן השמים ומזה עליו ליבמה ואינה נפטרת ממנו אלא בחליה או במיתתו ואין דין שחר המוחזקות שאין יכולין לישא כדן שומרת יבם המוחזקות ונתיב מזה יבוס שהיא קדומה ונקדים מזה חליה. הנה כי כן לא ידענו איזה דרך ישכון אור ולכן יודיענו רבינו

חשובה אין היחומים יכולים להשביעה על מה שזה להם אביהם ואפילו אזה בעדים ואמר שיש לו אלא פלוני כך וכך טענת שמה היא אלא ואף על פי שהיה טענת ודאי מאביהם ואינם יכולים להשביעו עד שיאמרו בריא לנו שיש לאבא כך וכך בידך כגון שחן: לו אביהם בפניהם ואח"כ משביעין את הנחבע שבעות היסט. וזו היא שבעות היסט והוא סדר השבעות שמשביעין ב"ד בזמן הזה כפי מה שסידר אוחס הגאון רבינו נתן בעל ספר הערוך במלת הכה בסוף הלכה קמא דבבא מציאה (ד' ה') השחא נמי לחייב שבעה מדרב נחמן דחנן בפרק שבעות הדיין מנה יש לי בידך אין לך בידי כלום פטור ואמר רב נחמן משביעין אותו שבעות היסט מדרבן פירש גאון אחד מלת הכה לשון כדוות שהיבם בטי"ח כדוות שהבידו עליו להשבע. ופירש עוד ואמר מה בין שבעה דאורייתא לשבעה דרבנן. ואי זו היא שבעה דאורייתא שבעות השומרים ובעדות עד אחד ובהודאה במקלע הטענה. ושבעות היסט אנו מחייבין על טענת ממון ואף על פי שאין בה אחת מכלל דרב נחמן. והיכא דמחייב שבעה דאורייתא נותנין בידו ספר חורה בשעה שניכנס דאמרין לאנקוטי חפלא בדיה. ואמרין נמי שבעות עם הארץ מעומד ושבעות חלמוד לחס מיושב ושבעות בספר חורה חלמודי חכמים לנחללה וכן המהג עדיין בחלמודי חכמים כשמשביעין אותו חולך חפילין שלו ואחזן בידו ספר חורה ומביאין מטה שזשאין עליה מחים ומתיחין אותה באמצע ונודות נפוחין שמבקיעין אותה או שמחירין אותה בשעה השבעה כדי שחלל הרוח מהן בקול הצרה מרחחח ונרות דולקין שמכבין בשעה השבעה ואפר מקלה מפחר ושקין מוטלין באמצע ועמיד שליח בית דין בפני השבעה וסודר הטענות והנפירה ואומר להשבע אתה פלוני בן פלוני אם יש עליך לפלוני זה מכל הטענה האת שטען עליך בשמחת דשיראל ליהוי ההוא גברא בחרס ב"ד העליון ובחרס ב"ד התחתון וכל דברי האלה הכחוצים בספר החורה הוא כולם יחולו על ראשו וברמ"ה איבריו ומוסיף בכינא בזה כפי כחו וחוקעין בשופר עם האלה והוא עושה אמן ומקבל על עצמו כי על דעת בית דין הוא נשבע ולא על דעמו ועל דברים שבלב בית דין ולא על דברים שבלבבו. ואף על פי שאנו אומרים לענין שבעות הדיינים כי משביעין ליה אחר רב יהודה כשבעה האמורה בחורה ואשביעך בוי אלהי השמים ואלהי הארץ הא אקשינ כמאן כרבי חיינא בר אידי דאמר

כח

תשובות הרמב"ם

להסחפק בו כלל כי זאת היבמה דינה ככל היבמות ותחייבם או תמורד ותלא בלא כחובה. וכאשר ידעם מסקנת ההלכה שמלות יבוס קודמת למזנה חליה ואפילו אינו מתניין לשם מזה חלא מפני יופי או להם ממון מפני שכלשך אין לו בנים הותרה לאחיו ואין שום איסור ערוה. אמנם לדעת אבא שאל הנה מזה מזה חליה קודמת דכיון שאין כוונתם לשם מזה נמלא פוגע באיסור ערוה ואין הלכה כמוהו כלאר תראה בתלמוד יבמות (דף ל"ט):

ובתב משה

קמ"ד

שאלה יורינו רבינו מי שדמין לו עליה וחפילין והוא עומד בפסוקי דזמרה אם מותר לו ללבושם ולבדך עליהם ואין זה הפסקה מפני ברכת השיר או לא:

תשובה אין שום איסור בברכה על הציצית וחפילין בחור המזמור' שאין הפסקה כאלה בפסוקי דזמרה אסורה ואינה חפלה ולא קריאת שמע עד שיאסור הפסקה כאלה:

ובתב משה

קמ"ה

שאלה יורינו מורינו בברכה בני אדם החפלו ורובם בקליין בחפלה אם יסדר שליח לבד החפלה עליהם כדי שלא לבייש את מי שאינו בקי מפני שסידור החפלה נחקן על זה או לא יסדר הש"ך את החפלה מפני שהיא ברכה שאינה לריבה שהרי כבר יצאו ידי חובתם בלחש. או יירד ש"ך להחפלה לא יחפלו לעלמן בלחש כדי שלא תהבטל שורת הסדרה או יאמרו בלחש בחפלה ולא יהיה הסדר ראו חלא בהצטרפות מי שאינם בקיאים מכלל העשרה או חוץ מהם. יורינו רבינו ומאת ה' חהי' משכורתו שלימה:

תשובה מאחר שחקנו חכמים ז"ל שירד ש"ך לפני החיבה להוציא את מי שאינו בקי ולדעת רבן גמליאל אפילו הבקי שלא החפלה ציון לבן עלמו א"כ אין חפלה ש"ך ברכה לבטלה כלל מפני התקנה ואפילו אין בזה החבורה מי שלא יגא וכמו שחקנו בקדוש בית הכנסת ואם היו מפני האורחים וחייבו קן בכל בחי כנסיות ואפילו אין שם אורחים וכמו שאמרו באיסור ערביה ליל שבת מפני המאחרין לבא ולרדך לנהוג כך חמיר ואפילו אין שם מי שלא בא. וכמו קן כל דבר הניחקן מפני סיבה לאו דוקא עד שחזקת הסיבה אשר בעבורה נחקן חלא לרדך לנהוג כך חמיר בין אם

מה יהיה הדין בשמירת יבם שמירה אם היא כמורדת על בעלה ואין לה כי אם עיקר כחובה וגדווייא או אינה כמורדת על בעלה. ואם יש חילוק בין מוחזקת לאחרית בחסרון כחובתה וגדווייאל ואם רצו שיהיה ביבוס אם לרדך למועס מפני שהיא מוחזקת ולא יכול מנחובתה שום דבר ואם יוסכם הפסק דין ויניח היבוס ויחן חליה. ואם בזמנינו זה מזה יבוס קודמת למזה חליה או מזה חליה קודמת. האר עיינו בישועתך והראנו את הדרך נלך בה זאת המעשה אשר נעשה ויבא שכתו כפול מעט ה':

תשובה חמתי חמיהא גדולה על תלמידי חכמים

יקרים עבוקים בחורה חמיר יקשה עליהם דברים פשוטים כאלו ואין חולקים בין הדבר האסור מן החורה לדבר האסור מדבריהם ומה גם שלא אמרו איסור כי אם מיעה. וחמה אי בשאלה מזה אשר רצו לדמות ספק נפשות הבא בידי שדוזה מילה לספק נפשות אשר הוא חלוי במזל ומקרה וממורעות רעות בלתי לודקות והכניעת המזנים ושניי הכסם וחולשת המזנים ואין דמיון בין זה לזה. אמנם התשובה על זה הוא כלאר חדעו שאלה המוחזקת לקטלנות מענו אוחה לבתתי חישא לשום אדם ולא מפני שיש איסור בזה כלל ואין חילוק בין האיש אשר ישא מוחזקת או יאכל מניסא דאסר גמאזה וזה דמיון. והכלה למעשה אללו בכל ערי האדל"ס חמיר שימא בעלה הראשון והשני ואינה נמנעת מלישא ומכל שכן אם היחה בימי נעוריה שיש לחוש לכמה מקרים רעים אשר אין בהם חפך והפקיר עצמה. ומצינו חכמי התלמוד החירו לעבור על איסור עשה ושחררו אמתא בגיטין (ל"ט) כדי להרחיק האדם מן העבירה ושלא ליתן ממשול לפרענים ואין נויח בנות ישראל ללחא לתרבות רעה. והפסע המנהג אללו שלא היו מקדשין למוחזקת עד שיסאלו את פיה אם היא רוצה ואם הוא ברצונה ושמה מלאה אדם אחר שרואה לקדשה ואם הוא עובד לבה או מקבלת קדושין בפני שיש לעלמא ואחר זאת חבא לב"ד ויכתבו לה כחובה וחכמים לחופה ומצרינן לה שבע ברכות. כך היו עושין בבית דין של רבינו יצחק הרב ז"ל בעל ההלכות וכן בבית דין של רבינו יוסף הלוי תלמידו וכן עשו כל הבתי דיינן אשר באו אחריהם וכן פסקנו אונחנו ועשינו הלכה למעשה במארים היום שבאנו. וכי תדמה מזה של חורה משום חשא בעלמא דבר זה לא שמענו מימיו והכלה למעשה שחקדשו לכתחלה ונחייבנו ולא ראינו מי שהקפיד בזה וזה דבר פשוט אשר אין

חשובות הרמב"ם

התשובה תימה גדול חמחמי על זאת השאלה ששאל החכם הגדול הדיון הנכבד המחיר ישמרוהו זרור וזה הוא מקום החימה מה מועיל היות זאת האשה נשאת לראשון ולא היו לו בנים כן לשני וכו' כל עקרה ואילונית מותרת להציל בעילה זנות ומי הוא שחולק מן החכמים ז"ל בסיים אדם שבעילתו בעילת זנות וכו' על מקרה מלא יחלוק אדם לא יבא פלוג דלא וגו' אלא אם כן אדם מותר בגיורת ומשחררת או אינו מותר. למאן דאמר קהל גרים איקרי קהל אסור בגיורת ולמאן דאמר לא מיקרי קהל מותר בגיורת. ולדברי הכל מעשה דבן מנוסה שייבמו אח אשתו אין קושיא כלל מה נפסק אם גיורת נשא בן מנוסה הרי היא מחייבת לדברי הכל ואם בן מנוסה עבר ונשא בת ישראל הרי אשתו מחייבת לאחיו שאינו סרים שהרי משה שלימה שינו יש אסוריהו לבעליהן ומותרות ליבמיהן ישראל נשא ממורת ויש לו אח ממורת וגו' ואין בדבר זה ספק ולה מקום קשיא. ומאחר שהבעילה מהסרים אדם בעילת זנות היאך לא יהיו ביה דין מחזקין להולידה כמו שהוא מפורש בגירסא. ואם בעלו קמו ואסור לקיימן משום שנאמר לא יבא פלוג דלא וגו'. ולא שיבס הדברים אלא אלו השואלים להדרת הרב המובהק שומרוהו זרור אלא אוחה הקושיא שהקשו בגמרא אליבא דרבי עקיבא ואותן הפירוקן שפירקו הקושיא הנכו אמוראי. ולפיכך ראייתי לפרש כל אוחה ההלכה כדי שיחבארו כל העניינים וזה פירושה ביון ששינו אמר רבי עקיבא אני אפרס סרים אדם חולץ וחוללים לאשחו שהיחה לו שעה הנזר אקשינ עליה דרבי עקיבא הכי מכדי שמעינ ליה לרבי עקיבא דאמר חייבי לאוין כחייבי כריתות דמי וכשם שאם עבר אדם ונשא אחותו או אחות אמו וכיוצא בהם אין אוחה הערוה וקוקה ליבס כלל כך זה סרים אדם שעבר ונשא אשה הואיל והיא אסורה עליו בלאו אינה בת חליצה ויבוס לרבי עקיבא ואין עליה זיקא כלל והיאך אמר ר' עקיבא שהיא [חוללת] זו אשה סרים אדם. ופריה רבי אחי אליבא דרבי עקיבא ואמר שזה סרים אדם גיורת נשא שהיא מותרת לו ואין ביישואיה אסור לאו כלל ולפיכך היא זקוקה ליבס ומפי זה אמר רבי עקיבא שהיא חוללת ושאלין ליה אי הכי יבומי ממי תחייבם כלומר מאחר שאין ביישואי סרים זה שמת אסור למה אמר ר' עקיבא חוללן את אשתו יבומי ממי תחייבם. ואהדרין אין הכי נמי ואידי שאלמר רבי יהושע שמעתי שהסרים חולץ וחוללן לאשחו אמר איכו ממי חולץ ואמרין דיקא ממי דקתמי העיר ר' יהושע בן ברתירא על בן

היה הסבה או לאו ולדעתי כך הוא דאי לא תימא הכי נמצא שח"ל נחתו דבריהם לשעורין והיה לר"ך לראות מי יודע ומי אינו יודע ואחר כך שיחפלו הס"ך או לא יחפלו זה הוא בעול הגורות והתקנות:

ובתב פשה

קבו

שאלה אשה שנשאת לראובן ושהה עמה כמה שנים ומת ולא ילדה ועוד נשאת לשמעון ושהה עמה כמה שנים ומת גם הוא ולא ילדה לו והאוק' עקרה אם עבר סרים אדם ונשאה מחזקין הס בית דין להולידה מחמת ידיו או לא. והאי דקיימא לן יבמות (ע"ט) הלכה כרבי עקיבא דאמר סרים אדם חולץ וחוללן לאשחו ומעשה דבן מנוסה שהיה בירושלם מוכיח דהלכתא כרבי עקיבא וסתמא דמחזקין נמי דיקא כרבי עקיבא דחזן הסרים לא חולץ ולא מיבס וכן אילונית לא חוללת ולא מייבמת ואמרו חכמים בגמרא סרים דומיא דאילונית מה אילונית ביה שמים אף סרים ביה שמים לא חולץ ולא מייבס הא סרים אדם חולץ. ולא ידענא היכי מחוקמא מחזקין דאי בשנשא גיורת קשיא בריה דפלוג דלא וכרות שפכה וסרים אדם וגו' עד ואסור לקיימן משום שנאמר לא יבא וגו' אלא בקהל עסקין נדמפרש בגמרא. וכשנפלה לו ולבסוף נפלג לא מחוקמא משום קשיא דחיי דמקשי וייתי איסור פליעה ודמה עשה. ואוקמה רב יוסף לדעת רבי עקיבא ולחזרוי מה דמקשי מכדי שמעינ ליה לרבי עקיבא דאמר חייבי לאוין כחייבי כריתות דמי וחייבי כריתות לאו בני חליצה ויבוס והכי אמר רבי עקיבא סרים אדם והא כחייב לא יבא. ואחר רב יוסף ואירץ לדעת רבי עקיבא חייבי לאוין דשאר הוא כחייבי כריתות חייבי לאוין גרידי דלאו דלא יבא לא אמר רבי עקיבא דהו כחייבי כריתות אמתו להכי סרים אדם חולץ. אם כן מחוקמא מחזקין בכל סרים אדם ואפילו אם נסחרם. קודם לפילה וקשי' לי האי מעשה מכן מנוסה ולא קיימא לי אליבא דהלכתא כלל. ועיקר הדונו הרב הגדול הגאון יבאר לי בחסדו שאלתי זאת שנשאלתי מההל סרק"טסה י"א מאי סיקו"ל"א לה העיקר שיועיעי אם מחזקין בית דין להולידה מחמת ידו אם לא. וחבוא חסובה דדונו כנכח מבוחר אשלתו להס בעורח שמים שהס אינס בעלי חורה להבין היטב אם לא תהיה הנתיבה מבוחרת ובחתימת יד הקדוש דדונו עס שס יקר הודו ז"ל:

שניהם צריכים באיום גדול וכן מעשים אלו כל יום וכל מקום. והקב"ה יסיר את לב האלזן מבשרו ויריס המכשולות מלפניו אמן. והאל יחברך יודע כי מרוב חיבתך כחבתי עורים אלו ואני חולה וערוד ביום ובלילה שהרי אין לי פנאי ואמרחי שמה יתחדו אותי בגנות היום ולפיכך הערחתני עממי לכתוב ומן השמים ירחם. ושלוש הדרת אלופי ומיודעי ירבה ויגדל הוא הדרת כבוד גדולה קדושת מרעא ורבנא רבי אנטולי ש"ל הדין המהיר המורה דת ודין המהיר אור המצויים הבביר כחפץ וכחפץ אחיך השש והשמה בהללחך. על עלה מעלת חורחך:

משה ב"ר מימון זצ"ל

קמז

שאלה יורנו רבינו בית המדרש עומד לדרוש בית הכנסת כשמחפלין בו מחזירי פיהם לדרוש דהיינו לארץ ישראל ומלאו אחוריהן לפנן דהיינו לבית הכנסת זה הדבר אם הוא מותר או לא. ואם זה הדבר מותר הקוראים לאותם המחפלים רשעים מה דינם. ושאר חמרות שאינם בית המדרש שעומדות לדרוש בית הכנסת כשמחפלין שם קהל במילה או בחמורה בדבר מזה יש להם להחפול שם או לא. ואם יש הפרש בין יחיד לציבור או לא. ילמדנו רבינו ושפרו כפול מן השמים:

תשובה כל החמרות הסמוכות לבית הכנסת שמואל הכותל בינם ובין בית הכנסת מותר להחפול בלוחות החמרות בין יחיד בין צבור בין שיהיו פני המחפלין מכוונות כנגד כותל בית הכנסת בין שיהיה כותל בית הכנסת כנגד אחוריו ולא חלק אדם בזה מעולם ולא עלה על לב חכם ששמענו שומעו שיש בזה שום אסור בעולם. דמיתרא דרב הונא אינה אלא בבית הכנסת העומד לרצבה ופניו מכל סביביו ומלא העומד אחורי בית הכנסת הזה ומחפלין ואחוריו לבית הכנסת מזולת לבית הכנסת והרי הוא כאותם שאמר בהם ואחוריהם אל היכל ה' שהרי בית הכנסת עומד בלחצו כמגדל וכל בית הכנסת מקדש הוא. אבל העומד בחוץ ביתו ומחפלין כנגד ארץ ישראל כרואי ואחוריו אל כותל ביתו שהוא כותל בית הכנסת אין בזה זלוול ולא יראה כמי שמחזיר פניו מכנגד היכל שאין הדבר ניכר. וראיה לדבר המעשה שהביא על הדין מיתרא (ברכות ו') דהוא גברא דהוה קא. מלאי וכו' חלף ההוא חייטא לשון אחר עייטא חזייה וכו'. וכי בחוץ ביתו היה עומד אלא בדרך היה בחוץ הרחוב ולפיכך נשעבר הערבי בדרך וראה אותו שהחזיר פניו כנגד ארץ ישראל ומלא

מנוסת וכו' שמע מינה שאשת סרים אדם בת חליה ויבוס היא אפילו לרבי עקיבא ואי אפשר להעמיד דין זה אליבא דרבי עקיבא אלא כשנשא גיורת שאין שם איסור כלל. ובא רבה והקשה קושיא על פירוק זה ואמר היאך חוכל להעמיד זה שאמרנו בסרים אדם שחולץ וחולצין לאשתו כשנשא גיורת. ומתיב רבה מהא בריחא דתינא פלוג דכא וכרות שפכה וסרים אדם וכו' עד ואסור לקיימן משום שנאמר לא יבא פלוג דכא אלמא בקהל עסקין שהם בלאו היאך חזיה אשת סרים אדם זקוקה ליבוס אליבא דרבי עקיבא כחייבי לאוין אלא כחייבי כריחות. אלא אמר רבה פירוק קושיא זו אליבא דרבי עקיבא כך הוא שפלה לו אשת אחיו הכשר והוא כשר שהרי היא זקוקה לו לייבוס ואחר כך נפלה ונעשה סרים אדם ולפיכך חולץ ולא מייבס לרבי עקיבא. ובא אביי והקשה לרבה בפירוק זה ואמר ויתא אסור פליעה ונדחה עשה דייבוס מי לא חתן רבן גמליאל אומר וכו' פירוש כיון דאיסורי לאוין לר' עקיבא כאיסורי כריחות מה מועיל שפלה לו והוא כשר שנעשה סרים ונאסר ליבמוהו. בלאו הכי חפצו מן החליה ומן הייבוס אליבא דכולהו חנאי. ועמדה הקושיא אליבא דרבי עקיבא היאך ימלא סרים אדם חולץ ואם ייבס יוציא דאלמא אף על פי שצמח זו בלאו על יבמה זקוקה ליבס היא ולא כך שמענו לרבי עקיבא אלא כחייבי כריחות. ובא רב יוסף ופריך האי קושיא אליבא דרבי עקיבא ואמר האי חנא דרבי עקיבא הוא דאמר בפרק החולץ דמחייבי לאוין דשאר שהיא אנוסת אביו ומפוחא [אביו] הוי ממוזר מחייבי לאוין גיריחא אינו כחייבי כריחות עד שחלה אשחו פטורה מן החליה ומן הייבוס אלא זקוקה ליבוס היא אפילו לרבי עקיבא הילכך לדברי הכל סרים אדם חולץ וחולצין לאשחו ומייבמין לאשחו ולא שגא נשא גיורת ולא שגא נשא בת ישראל. וכן סרים אדם וכו' דה"ל אינו מייבס אשת אחיו אם היחה גיורת בין לרבי עקיבא בין לרבנן וכן זה בן מנוסת שנתבמה אשחו בין שהיחה גיורת בין שהיחה ישראלית ועבר ושאה הרי זו מחייבמה ליבמה הכשר לדברי הכל. ואם היה יבמה סרים אדם ועבר ובעל קנה ומלא בגט כשאר חייבי לאוין. וחלף האשה האלמנה חייבין בית דין לכוזיאה מתחת יד הסרים בעל כרחן כשאר הנושאין נשים בעצירה לא שגא היחה האשה מאסורי לאוין דאורייתא או מאסורי דברי סופרים מפרשין אותן בית דין ואסור להחלעס מהם אפי' שעה אחת. ואם אין כח בבית דין להוציא אותה מפני יד הגוים החקיפה מחרימין את

חשובות הרמב"ם

ולא שמע רשות מפני שעלה על לבו שהוא חייב אם שמע רשות מעת שהחרימו הרי זה מותר לו להכניס עלמנו ברשות כל מי שירצה אחר זידיעותו שהוא מותר מפני שלא נשבע ולא התפייס בשבועה. זה שאמרנו שהרבה חכמים גם הגי' ראש גליות ו"ל הודו שזה החרם בטל מעיקרו ואינו קיים אינו יודע מאי זה טעם אמרו דבר זה שמת לא אמרו אלא על אוחס האנשים שלא קבלו עליהם. וכן הדבר שזה שידמו רוב העם שכל המחזרים על דבר מדברי הרשות כגון חרם זה יתחייבו הכל לקבל חרם זה אין הדבר כך שאין החרם אלא לשון ארירה וארור בו אלא בו שבועה בו נדוי וכו'. נמצא זה העובר על חרם שהחרימו צדק והוא לא קבל על עלמנו משום שבועה אינו חייב כלל שאין בעולם מי שעלה על דעתו שזה ישבע וזה יאסר אבל נדוי יתחייב אם היה אותו דבר שהחרימו עושהו דבר שהעושה אותו חייב נדוי אבל על דברי הרשות שאין בהם שום מלוא אסור לאדם להחרים על אחרים שיעשו או שלא יעשו אבל לעלמו ולכל מי שירצה יש לו רשות להחרים. וכל אלו שנשבעו או שהתפייסו עלמנו בחרם זה יאסרו להם לשמוע רשות אדם לא יהיו במקום שיאמרו בו מרשות פלוני ולא יכתבו ולא יחזמו בשטר שכתוב בו מרשות פלוני. ואם האכירו שם ראש הישיבה או שם שר מהם או שם כל מי שירצה ולא יאמרו מרשות אלה ישבחו אותו ויקלסו אותו וירחמו על אבותיו ויחפלו עליו בבית הכנסת הרי זה מותר והוא שלא יהיו כופין את העם ואומרים שאין אדם עושה כך וכך או אין אדם נושא-אשה או כותב שטר עד שיהיה בו שם פלוני או עד שיבקשו עליו רחמים שזה ענין הרשות שנשבעו עליה. ולענין זה קוראין כל העם רשות ובגדרים הלך אחר לשון בני אדם וכל אלו הדברים על פי שאלתכם שאמרנו שהיה החרם שלא ישמעו רשות אדם בעולם אבל אם הייתה השבועה כמו ששאלו ממני מקצתם וכתבו נוסח החרם ואמרו שכן החרימו על מי שיחזרו מהיום ההוא והלאה ישמע לאדם רשות לא בטעה ולא זכר ולא חסמיה לא עלי ספר תורה ולא על פי כתב ולא עלי שם מן הצרכות עד אהקפ"ח שנה וזה הנוסח ששלחו לי ואם כן הוא החרם ובנוסח הזה היה אסור לכל מי שקבלו או התפייסו עלמנו בו לשמוע זכירה שם ראש גולה או ראש ישיבה או ראש מן הראשים לא דברים ולא על ספר תורה דרך כבוד והדור לאותו הנכבד המכר כדרך שמזכירים שם ראשי הגליות וראשי ישיבות ושאר השרים והגאונים במועדות או בשבחות

לאחריו לבית הכנסת הרגו. זה דבר פשוט וידוע לכל בכל מקום החלוצות סמוכות לבתי כנסיות והעם מתפללין שם לכל רוח שהיה בנגד ארץ ישראל. וכל מי שחלק על זה מן התלמידים ראוי להודיעו האמת שביארנו ואם עמד במחלוקתו ראוי לשחקו במופה. ואם קרא בשם רשעים לאוחס המחפליין בצדקים אלו אם קרא ליחיד ירד עמו עד לחייו ואם לרבים קרא כך או לאחד מחלמדי חכמים הרי אותו הקורא בנדוי ואין בדברים אלו ספק ולא הכרע דעת אחרת:

משה ב"ר מיימון זצ"ל

קמח

שאלה ששאלתם על ענין אותו החרם שהחרימו מקצתם על הרשות ונסח דבריהם בשאלה כך היה. אמרנו שהחרם היה שלא ישמעו לאדם שבועה ולא לראש הישיבה. כל מי שהיה עומד בבית הכנסת בשעת החרם וענה אמן נחייב בשבועה ומי שלא ענה פטור מכלום ואינו צריך לסתום אזניו ולא לעולם עיניו כמו שאמרנו חף על פי שהוא עומד בלד החורים אפילו היה אותו ספר חורה בשעת החרם אם לא הוציא שבועה מפיו ולא ענה אמן פטור מכלום קל וחומר למי שלא היה בבית הכנסת. וכל אלו שלא ענו אמן או שלא היו שם בשעת החרם אם קבלו עליהם אחר כך כגון שאמרו לאחר מן הנשבעין גם אנו כמותך או הרי קבלנו על עצמנו מה שקבלתם וכל כיוצא בעניינים אלו אינם פטורין מהתחייב בשבועה חייב ולפיכך כל שהתפייס עלמנו בו וכל שקבל עליו חרם שהחרימו רבים בשעת שמועתו או שעה אמן אם נהרע ורצה להחיר שבועתו יחיר לו החכם אבל צריך להיות הדבר ברבים שכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להחירו. אבל ודאי אוחס שלא שמעו או ששמעו החרם ולא קבלוהו ולא התפייסו עלמנו אינן חייבין בכלום. ואם ראו להכניס עלמנו ברשות כל מי שירצה הרי זה מותר להם משום שבועה אבל אסור להם מענין אחר משום לא חששו אגודות אגודות אלא כך חייבים כל בית ישראל הנקראין בשם יעקב המחזיקים בדת משה רבינו ע"ה להיות כל עדה וקהל מיתרכל אגודה אחת ולא תהיה ביניהם מחלוקת בשום דבר בעולם. ואחם חכמים וצדיקים וידעו מהו עושה המחלוקת ומה רעות גורמת. ואם היו אלו הנשבעין מיעוט אל תחזו למיעוט בטלו במיעוטן ויעמדו בשבועתן. וגלוי הוא שכל מי שלא ענה אמן ולא התפייס עלמנו אבל ניהא איסור כל אלו השנים

דברו ה' וכן לוקחות אשה אחרת אשר היא טהורה
 וחספוף עליה אותן המים השאובים וטהרה ממקור
 דמיה כי [הן] חשובות שאם חספוף בעגמה אותן המים
 או חספוף עליה אשה אחרת אשר איננה טהורה לא
 עלתה לה טהרה כי אם בואת שהשופכת חיה טהורה.
 ואף גם זאת מקפידות על עצמן ועושות לפנים משורת
 הדין וממחיצים עד בין השמשות ואז שופכים עליהן
 המים הרעים. מה נדבר ומה נעזב עונותינו הטוב
 אלה ולכן כאשר ראינו אנו וכל החלמידים וגדולי חכמים
 גדול העון הזה וחטאתם כי כבדה מאלד לרעת נזנית
 פשה בעור הבהרת. וידענו רוע מעשים אלו אשר
 מביאין את האדם למיתות וגלוי עריות בפרהסיא
 לרבים ובטול דברי חורה ובטול דברי סופרים שהוא
 יותר מבטול דברי חורה כמו שאמרנו ז"ל אין חפילין
 לעבור על דברי חורה פטור חמש טעמות לעבור על
 דברי חכמים חייב. והם ז"ל הזהירו ועשו סייג לחורה
 ונזרו כמה גזרות והדבר אשר היו מסופקין בה שמא
 מחוכה ילמדו דברים אחרים אשר לא כיוונו בהם היו
 מהרין לבלתי יוצאו אותה מן השפה מוך וכמו שאמרנו
 הזהירו בדבריהם שמא תחובו חובת גלות ותגלו למקום
 מים הרעים וישחו החלמידים הבאים אחריהם וימותו
 והלא ידענו בעונותינו כי במקרה הרע הזה יסלנו
 וישחו כל ישראל הבאים אחרינו וימותו העל זאת
 נתקבלנו ודרשנו להם גדול העון הזה מלין כמוהו. וכאשר
 נעשונו על ידי הגבאים כמו שנאמר בן אדם עופה
 נחתיך לבית ישראל ושמת מפי דבר והאחרת אחס
 ממני. וידענו כי העון הרע הזה גורם רעה לעצמו
 וגדול משוא עון גלוי עריות לא יספור העון כמו שאמר
 הכתוב ולא תקיא הארץ אחסם בטמאכם אותה כאשר
 קאה את הגוי אשר לפניכם. ואנחנו סובלין עונם ונרדפין
 בעבורם כמו שנאמר והאופה כי יראה את החרב בזה
 ולא תקע בשופר והעם לא סהר ותבא חרב ותקח
 מהם נפש הוא בעונו נלקח ודמו מיד האופה אדרוש.
 ולמה נמות וכן אנחנו נמקם. ומאז הימים הכרונו
 בבתי כנסיות ובבתי מדרשות והודענום עונם העון הזה
 ושהיה קודם [שהטבל במקוה אפי'] שחננו למרחץ וימרחץ
 עגמה בכל מים שבעולם [לא יועיל לה כלום] והרי
 היא בטמאמחה עד שאבא במים במי מקוה צורה.
 והזהירו אותם לספירת שבעת ימי נקיים כדא משה
 וישראל ואסרו להן אותה הרחיצה אשר היו רוחצין
 מאז ומקדם כדרך המינין והודענו להם שהוא עון פלילי
 ומינות גמור והוא הגורם לשקע שם טבילה מישראל.

או צעה קבוצ רבים ואף לפי נוסח זה שכתבו אם אירע
 דבר אזה השר הנכבד רב גדוק ש"ל להזכיר שמו ושם
 אבותיו ל"ע כגון שישא אשה או יולד לו בן זכר או ישלח
 לקרוא בחורה מברכין אותו ומקלסין אותו כראוי לכבודו
 ומזכירין אותו בכל מיני כנויים שיראה ושם אבותיו
 הקדושים ז"ל ואומרים בן פלוני הגאון ראש ישיבת ארץ
 הצבי וכו' ואין בזה שום אסור על כל המשבעין ששמעו
 דברים אלו וכן אם נחן דבר ללדקה וברטובה ברבים
 כדרך שמברכין כל מחנכד מזכירין שמו בכל כנויו ושם
 אבותיו בכל כנוייהן ואין בזה חשש איסור. אבל אם לא
 יאירע שם דבר אלא יזכירו שמו ושם אבותיו ברבים
 בשבחות או במועדים ויבקשו עליהם רחמים כדרך שהיו
 עושין מקודם לראשי גלויות או לשאר השרים הרי אותם
 המשבעים שלא ישמעו לא בעבה ולא זכר ולא חסמיה
 אסור להם לשמוע. הרי הרחבנו בדבר זה יותר מדאי
 עד שלא נשאר דבר לשאול עליו פעם אחרת בענין זה.
 וכבר השבנו על ענין זה על השאלה שבאת ממקלחכם
 על זה והקב"ה יעש צדיקם אלהים ואלהם שלום וריעות
 ויסיר את לב האבן מבשרינו ויתן לנו לב בשר עד שנדע
 האמת ונרדפה לעבוד את ה' כמלכותו עלינו וכן יהי רצון.

משה ב"ר סימון ז"ל

קמט

נוסח הקנה הקנה הגאון הספרים במצרים יע"א

ואמר סלו סלו פנו דרך הרימו מכסול מדרך עמי.
 הן היום כאשר עברו עלינו המים הזדוים
 והיינו נעים ונדים. ולעת עתה רחם ה' על יראיו וחל"ת
 נתקבלנו פה העירה והי כי באלו שמענו וימם לבנו
 על כי כל החלמידים חכמים חלק לבס איש לדרנו פנה
 ואין איש שם על לב את אשר ישנו פה בעיר ולכן
 הוכרחנו במעשינו להתקבץ ולרעות לאן קדישים ולראות
 את הצבור כבקרת רועה עדרו ביום היומו בחוף לאנו
 נפרשות ולהשיב לב אבות על בנים ולחזק את אשר
 עונו כי רבו מספר חלאותם אולי חעלה ארונם כמו
 שאמרנו את האובדת אבקם ואת הנדחת אשיב ולנשברת
 אהבם. וכאשר שמנו לב לנחוחם הדרך מאלנו נגע
 עון גדול אשר פשט ברוב הצבור בעונותינו והוא כי
 רוב ישראל אשר ברוב ערי מלרים שכחו דיני חורחנו
 והקילו מאד בטבילת מדה במי מקוה ובספירת שבעת
 ימי נקיים ונהגו מנהג מינות עד שהן רוחצות במים
 שאובין וחשובות כי בזה טהרו ממקור דמיהן ובהם הותרו
 לבעליהן ואין זה כי אם מינות גמורה והדבר אשר לא

והדענום שכל אשה אשר תרחץ. עממה ואפילו בעמנו של יום טבלה במי מקוה אחר זה הרי היא חרבות רעה ופושעת פשע גדול שכל זמן שמתקין במינות זו וילולו בטבילה ויחורו לומר אלו ואלו מההרין. ואחר שהורנו אותם כדא מה לעשות זה שנה אחת הנגד עמד בענינו ולא חזרו למוטב אלא אחת ממי אלק ועל הכל הנשים הרשעות אשר החזיקו במינות וקשה עליהן הטבילה הן הנה היו לבני ישראל לנזיזים בלדס:

והאשר פחדנו מב"ד שאינו מחזק יעמוד אחריו ויקלקל חקנה זו או חילול בה ולא יעשה על פי החקנה ויגבה הכחובה לאלמנה בלי גלגול זה על הטבילה ועל ספירת ז' ימי נקיים ועל הרחיבה או יגבה למורשת מבעלה קודם שיטענה אחרונה חרס גמור וגדול על כל ב"ד שישמור בכל ארץ מזרים שלא ידון אלא על פי חקנה זו ועל כל חס או חלימוד חכם שיורה שלא על פי החקנה הוצא ויהיה הדין בכל ארץ מזרים כך עד ימי המשיח. והסכמנו על חקנה זו שידון בה בארץ מזרים מחדש סיון דחחקמ"ל לזירה והלאה והכל אחת ופורץ גדר ישכנו נחש ונאמר שמע בני מוסר אבין. ואל טעות חורת אמן. וכ"כ הסכמנו על כל איש אשר ידע על אשמו שעברה על אחד מאלו הג' עבירות ושחק ולא יגלה לב"ד כי אם בשעת הגרושין שב"ד חייבין להחרימו ולדחותו ולהפרישו מן הצבור והפקרתו ממון כפי מה שיראה לב"ד וכפי הזמן והסכמנו על זה הסכמה גמורה אנחנו החתומים:

משה ב"ר מימון זצ"ל • מבורך ב"ר נתן החבר •
שמואל הלוי ב"ר סעדיה • שמואל ב"ר יוסף •
יצחק ב"ר ששון דרין גר" • יהודה הכהן ב"ר טוביה ז"ל •
אברהם החבר •

קנ

וזהו נוסח פתיחת ההרס ששלח הרמב"ם ז"ל לנוא אמן על דברי כהן שנשא גרושה:

והנפש אשר חעשה ביד רמה מן האזרח מן הגר את ה' הוא מגדף אם יחטא איש ופללו אלהים ואם לה' יחטא איש מי יתפלל לו. מה שזכר לעדת החלמידים חיל ה' מבורכין הדריס בכפר אסכמדייח ולוקי הקהל היקרים המכובדים ושאר העדה הקדושה ישמור אלהים גרלס מלכד. כי שהגיע לנו ממה שעשה הרשע אבו אלעזר בן נאאר בן שמארן. ונתקיים אללנו בכחיבת ידי שני עדים כשרים שהוא העני והריס יד בה' אלקי ישראל ובה דבריו והפך מזוה ועשה ביד [רמה] וחלל קודש ה' אשר אהב וגשא גרושה והוא כהן ולא שמע לקול מוכיח ולא הקשיב דברי מיישר אבל רדף אחרי יצרו והלך בשרירות לבו. הולאנו ספר חורה המקודש אשר העני להמרותו והחרמנו בשם מפורש ברבים

והדענום שכל אשה אשר תרחץ. עממה ואפילו בעמנו של יום טבלה במי מקוה אחר זה הרי היא חרבות רעה ופושעת פשע גדול שכל זמן שמתקין במינות זו וילולו בטבילה ויחורו לומר אלו ואלו מההרין. ואחר שהורנו אותם כדא מה לעשות זה שנה אחת הנגד עמד בענינו ולא חזרו למוטב אלא אחת ממי אלק ועל הכל הנשים הרשעות אשר החזיקו במינות וקשה עליהן הטבילה הן הנה היו לבני ישראל לנזיזים בלדס:

הנה כי כן ראינו אנחנו החכמים והדיינים וכל האקנים והח"ח לעשות חקנה זו ולהסכים עליה דהיינו שכל בת ישראל שלא חטבה במי מקוה אחר שחספור שבעה ימי נקיים, כהלכות בנות ישראל וחרחך עממה באותן המים הרעים כאשר מחמלה ואח האשה חלא בלא כחובה ואין לה לא כחובה ולא חנאי מחנאי הכחובה אחר שבררו עליה שאינה טובלת או שצברה על אחד מאלו השלשה אזהרות דהיינו שלא טבלה או שלא ספרה שבעה ימי נקיים או שרחצה כאשר מחמלה ואפילו שאחר כן טבלה. וגם כל אלמנה שחבא לגבות כחובתה בב"ד אחר זמן הסכמה זו לא חטול פרוטה אחת עד שמגלגלין עליה בכלל שבעה האלמנה שטבלה לנדחה משעת חקנה זו והלאה ולא שמהה מטעה לעולם אלא אחר טבילתה במי מקוה כהלכת גוברין יהוראין אחר ספירת ז' ימי נקיים וגם שלא רחצה את עממה כמו שהיו רוחטת מחמלה. וכאשר נודע לב"ד שלא טבלה או שלא ספרה או שרחצה באותן המים הרעים או אצדה כחובתה עקר וחוספת וכל חנאי כחובה וכמו כן לכל מי שחמגרס אם לא טבלה או לא ספרה או רחצה אין לה לא כחובה וכי. ואם אחר הבעל שצברה על אחת מאלו השלשה חקנות ואינו יכול לבררו או לא חטול כחובה עד שחשבע שבעה חמורה בנקיעת הפך שהיחה טובלת לנדחה אחר ספירת ז' ימי נקיים ושלא רחצה ואח"כ חייב הבעל ליתן הכחובה. וקרינו הסכמה זו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בחוף קהל ועדה והיחה אזהרה לכל ועל כל מי שירצה לישא אשה שלא שחנה אלא בחנאים הללו ושאין לה כחובה ולא אחד מחנאי כחובה אלא בחנאי שלא חלך בדרכי מינין ולא חעבור על דת משה. ושאין צריך להחרות עליה על כל פעם ופעם כי אם חקנה זו חיהה מהיום והלאה לכל השוכנים במזרים ובעריה גדולים וקטנים. ונמנינו את החתומים למטה שלא נדון מהיום והלאה אלא עפ"י חקנה הוצא ושלא נחליפה ולא נפסידה ולא נטבלה ולא יפתחו בה. ונמו כגמורו על הבאים אחריו דיינים

הקהל כולם בקשר אחד מרור עושה מלאכת ה' רמיה וארור מוגע חרבו מדם. ובעל הרחמים ארך אפים מורה הטאים בדרך יחירה למוטב ויורה אותם דרך ישרה ויסיר לב האבן מבשרם ומצטריו וישיב להם ולנו לב בשר להבין בחוררתו ולשמור מלוחו למען נשכיל בכל אשר נפנה אמן ואמן וכן יהי רצון:

משה ב"ר סימון ו"ל

קנא

מועצה שהיה בפנינו אלו העדים החתומים למטה כאשר אירע מקרה רע בספינות המוסעות לים הגדול מפני העיריה אסכנדריה שבחוף ספינה שם ממלא הנכבד אבי אלמפל בן הנכבד אבי אל ר"א ל"ע וכאשר נגמר עליו מיתה וס' הטיל רוח גדולה אל הים ויהי סער גדול ונעצבה הספינה בחוף המחוז והאיש חלף הלך ולא נודע אם מת או לא ואעפ"י כן אשחו לבשה בגדי אלמוניתה וישבה בדר וכמה בני אדם אמרו שמת ולא האמינה כי אין עדותם קיימת וישבה עגונה זה כמה ימים כי אין עדותם מספקת להחירה מכבלי עגונה. ויהי היום ראה ראיו אחריו עדים החתומים למטה ביום הכניסה כשהיינו הולכים בשוק במדינה המכרת בא גוי אחד מלא מאחת הספינות והוא מסיח לפי תומו והיה מספר כמה שאירע לאותם שהיו בספינה והמעשה אשר אירע. וכשהיינו שומעין לו מבלי שנשאל לו שום דבר הוא אמר אתם בית ישראל הידעתם את מפלל בן אבי אל ר"א היהודי שנעצב והשליכו הים וראיתי אותו והכרתי בו וראיתיו במלבושו אשר עליו. וידענו נאמנה אלו העדים החתומים למטה והכרנו בסומים אשר נתן וסימני פרטף פניו וידענוהו בבירור כאלו היינו שם וראינו מעדותיו שהוא ידע את האיש והגיד מלבושו ולורתו. וכשמענו אחריו העדים דברי הגוי כמה שהגיד על בן אבי אל ר"א כחבטו ומחמתו שמוחנו על עדות הלו ששמענו להראותו לב"ד ויעשו כטוב בעיניהם אולי ימלאו זכות להחיר עגונה זאת אשת המת המכר והיה זה בשמיני לחדש תמוז שנת דתתקל"ה ליטרה בנא אמן דעל כיף ימא מוחבה. הנה כי כן יורינו מורינו אם בעדות זה יכולה לינשא. אשה זאת אם לאו. יורינו מורה לך ויבא שמה"ל:

תשובה התורה האשה מכבלי עגונה בעדות גוי זה מסית לפי תומו ויכולה לינשא

לכתחלה בעדות זה אשר העידו החתומים:

בקהל ועדה בבתי כנסיות במזרים ובאלקרהה הב"ה יציב גבולין חמיר. ובשם הזונה שיחד לו והוא הסנה בן אבן אלעלה. וכן החרמנו בלוחו מעמד בשם כל בר ישראל או בן ישראל שישא ויתן עמהם או שיאכל עמהם או שישהה עמהם או שיטב עמהם בחוף ד' אמות או שיכנס להם לשמחה או לאלילות שיהיו להם. ואין משתחפין עמהם בחיים ולא במוות אבל חיה ההנהגה עמהם ההנהגה המחוייבת בדתינו עם כל מובדל מקהל ה' מסקילת ארורו וקבורתו בלא לדוק הדין והראיות שמחה ושון כהעדר הרשעים הודים כמותו. והיה החרמות שהודענו אחתם פרסומם ביום חמשי כך וכך. ועמה כשיעמוד החלמיר רבי יוסף ש"ך על הבימה יקרא צריס ויפרסם אותו כדי שיבדלו העם מאלו השני רשעים החטאים האלה בנפשותם ויפרשו מהם. ויזהירו השנים בחכלית האזכרה מליכנס עם הזונה המכרת בשום מקום אפי' בבית המרחץ. וכבר ידעתם יוסף לכה האל יראת חטא כי כל מי שיטערף אל הרשעים וישחקף עמהם בדבר מן הדברים שיכלו אותו מי שיכלו אותם ויאבד באבדם. והוא מאמר אדון הנביאים אשר באר לנו האמתות והלילנו מלטבות צמי הכסלה אמרנו מה נכבדו שאמר סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה ואל תגעו בכל אשר להם פן חספו בכל חטאים. וכזה ראוי לנו אחריו השומעים בקול ה' המגיע לנו על ידו. שנפריש ונבדיל כל החטאים האלה. ויוסרו אלו החטאים בנפשותם בחכלית ההרקה האחת עד שישובו לאל י"ת. ואם יפקחו עיני שכלם ויעורו מפחיתות ויראו לשב אל האמת יגרשנה ויבואו שיה' לב"ד וילקה כל אחד מהם מכות מרדות. וישבע כל אחד מהם בספר תורה המקודש שלא ישוב לעשות כמעשה הזה לעולם ואח"כ תחירו להם את החרם אשר אסרתם. ותכתבו לנו בזה כדי שנתיר מה שאסרנוהו ואחר שנתיר להם אזי יהיה להם מותר לדבר עמהם ולהתחבר אליהם ויטערו בכלל ישראל. כי אחר שנאסור אז לא יתכן להם להחירו לבדם. ואם יתחירו במרים ומאנו לקחת מוסר חודיענו זה כדי שילאו הפחיתים עליהם בעיירות הקרובות והרחוקות ותחדשו ברוכים שהיו עוד עליהם את החרם צריס אם לא ישובו כי לא יתכן להתחבר כלנו המעשה הרע הגדול הזה והוא להרים יד במרי ולכפור במשה רבינו ובחוררתו החמימה בגלוי בפניהם. ותעלם מזה. וחלילה לנו שנסביר פנים בזה או שנפחד משום אדם או נעש' לכבודו אבל תחלנו בהשגחה להעביר הדין בהם על מה שעשו ויאררם